

A sajtót érintő viták a parlamentben 1945 és 1949 között

SZ. NAGY GÁBOR*

1. Bevezetés

A tanulmány célja, hogy bemutassa, hogy milyen politikai diskurzusok zajlottak a koalíciós korszak parlamentjében a sajtópolitikával kapcsolatban. A téma kidolgozása során a legfontosabb forráscsoportot az 1944–1949 közötti Nemzetgyűlés, majd Országgyűlés naplói jelentették. A naplók feldolgozása azért is szükséges, mert az eddigi, az 1945 utáni időszakokkal foglalkozó sajtótörténeti munkák nagyrészt elhanyagolták ennek a forráscsoportnak a feldolgozását. A vizsgálat során a sajtópolitikával kapcsolatban összesen 106 felszólalást gyűjtöttem ki, ezeket különböző adattáblákba rendeztem, ami meglátásom szerint nemcsak a sajtópolitika-történeti kutatásokhoz szolgálhatnak forrásként, hanem a magyar parlament 1945 utáni történetének vizsgálatához is.

Az 1. táblázat az 1944–1949 közötti öt kormány alatt elhangzott felszólalások számát mutatja. Ebből látható, hogy a felszólalások kicsivel több mint 90%-a a Nagy Ferenc és Dinnyés Lajos miniszterelnökök által vezetett kormányok időszakában történt. Ez nem is meglepő, hiszen az 1946. február 4. és 1948. december 10. közötti 35 hónap a 65%-át teszi ki az általam vizsgált időszaknak.¹

1. táblázat

Kormány	Felszólalások száma	Százalék
Ideiglenes Nemzeti Kormány	3	2,83%
Tildy Zoltán kormánya	3	2,83%
Nagy Ferenc kormánya	47	44,34%
Dinnyés Lajos kormánya	49	46,23%
Dobi István kormánya	4	3,77%
Összesen:	106	

* Főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. E-mail: sz.nagy.gabor@gmail.com

¹ Az általam vizsgált időszak 1944. december 21-től az első népfrontos választásig, 1949. május 15-ig tartott, tehát összesen 65 hónapot ölel fel.

A 2. táblázatban az elhangzott 106 felszólalást aszerint csoportosítottam, hogy a felszólalók a kormánypártok,² vagy az ellenzéki pártok soraiból kerültek ki³ (ebben az esetben ide soroltam a párton kívülieket is⁴). Az 50-50% arány azért is különösen figyelemre méltó, mert az Ideiglenes Nemzeti Kormányban nem volt ellenzék, míg az 1945-ös választásokon csak egy ellenzéki, a Polgári Demokrata Párt jutott be. Ugyanakkor a Kiszgazdapárt elleni támadások során a pártból kilépett képviselők először párton kívüliként vettek részt a Nemzetgyűlés munkájában, majd 1946 tavaszán önálló pártot alapítottak Magyar Szabadság Párt néven. Az 1947-es választások után pedig már összesen hat ellenzéki párt vett részt a parlament munkájában. A kormánypárti felszólalások 41,5%-a (22 hozzászólás) azonban a felszólalók kormányzati funkciójából adódott (miniszterelnökök, miniszterek, az Országgyűlés elnöke, minisztériumi előadók).

2. táblázat

Pártok	Felszólalások száma	Százalék
Kormánypártok	53	50%
Ellenzéki pártok	53	50%

A 3. táblázatban jól látható az 50-50% arány megjelenése a pártok szerint. Érdekes, hogy a legtöbb hozzászólás a kormánypárti kiszgazdától érkezett a sajtópolitikai témákhoz, ez azonban annak köszönhető, hogy Dálnoki Miklós Béla kivételével az összes miniszterelnököt a Kiszgazdapárt adta a vizsgált időszakban, valamint a sajtó- és tájékoztatáspolitikával megbízott kormányzati (Miniszterelnökség) és miniszteriális (Tájékoztatásügyi Minisztérium) szerv élén is legnagyobb számban kiszgazda politikusok álltak. Látható, hogy az ellenzék is szívesen használta ki a parlament nyilvánosságát, hogy elmondja a – legtöbb esetben elmarasztaló – véleményét a kormány sajtópolitikájáról.

3. táblázat

Pártok	Felszólalások száma	Százalék
Független Kiszgazdapárt	32	30,19%
Magyar Szabadság Párt	13	12,26%
Szociáldemokrata Párt	10	9,43%

² Független Kiszgazdapárt, Magyar Kommunista Párt, Nemzeti Parasztpárt, Szociáldemokrata Párt és 1948 után a Magyar Dolgozók Pártja

³ Demokrata Néppárt (1945–1949), Független Magyar Demokrata Párt (1947–1949), Keresztény Női Tábor (1947–1949), Magyar Függetlenségi Párt (1947), Magyar Radikális Párt (1947–1949), Magyar Szabadság Párt (1946–1947), Polgári Demokrata Párt (1944–1949). Az ellenzéki pártokról I. Izsák Lajos: *Polgári ellenzéki pártok Magyarországon, 1944–1949*. Budapest, Kossuth, 1983.

⁴ Kivételt képezett Dálnoki Miklós Béla, aki párton kívüliként töltötte be a miniszterelnöki posztot.

Pártok	Felszólalások száma	Százalék
Demokrata Néppárt	8	7,55%
Magyar Kommunista Párt	8	7,55%
Független Magyar Demokrata Párt	4	3,77%
Polgári Demokrata Párt	4	3,77%
Keresztény Női Tábor	3	2,83%
Magyar Radikális Párt	3	2,83%
Nemzeti Parasztpárt	2	1,89%
Magyar Dolgozók Pártja	1	0,94%
Magyar Függetlenségi Párt	1	0,94%
Összes párthozzászlás:	89	83,96%
Összes párton kívüli hozzászlás:	17	16,04%
Összesen:	106	100%

A 4. táblázat megerősíti a fentebb már elmondottakat, miszerint a kisgazdapárti felszólalások nagy száma a tájékoztatáspolitikában betöltött kormányzati funkciójukból eredt.⁵

4. táblázat

Felszólalások	Felszólalások száma	Százalék
Kormánytagok felszólalásai	16	15,09%
Országgyűlés tisztviselőinek felszólalásai	1	0,94%
Minisztériumi, parlamenti bizottsági előadó felszólalásai	5	4,72%
Parlamenti képviselők felszólalásai	84	79,25%
Összes felszólalások száma	106	100%

Az 5. táblázat, ahol a felszólalt képviselőket látjuk, mutatja, hogy a 25, legalább egynél több hozzászólást jegyző képviselők között a legnagyobb számban kisgazdapárti, ellenzéki és párton kívüli politikusokat találunk. Mindössze a szociáldemokrata Száva István és a kommunista párti belügyminiszter, Rajk László jegyzett még két-két felszólalást, 63 képviselő pedig mindössze egyszer szólalt fel sajtópolitikai kérdésben (6. táblázat). Az egynél több felszólalást jegyző politikusok teszik ki az összes felszólalók majdnem 60%-át (7. táblázat). Érdekes adalék lehet a 8. táblázat is, amely a férfi és női képviselők arányát mutatja a felszólalók között. A 68 felszólaló képviselő közül mindössze kettő volt nő, akik összesen három alkalommal szólaltak fel.

⁵ Ráth András képviselő 1947. október 29-re tervezett, a pártajtó felelősségéről szóló interpellációja végül elmaradt.

5. táblázat

Képviselő	Poszt	Párt	Felszólalások száma	Megjegyzések
Barankovics István		DNP	5	
Nagy Ferenc	miniszterelnök	FKGP	4	
Sulyok Dezső		FKGP/MSZP	4	FKGP: 1, MSZP: 3
Bencze Imre	előadó	FKGP	3	1 alkalommal képviselőként
Dinnyés Lajos	miniszterelnök	FKGP	3	
Gróh József		FKGP/KNT	3	FKGP: 1, KNT: 2
Jármay Gyula		FKGP/MSZP	3	FKGP: 2, MSZP: 1
Parragi György		párton kívüli/ FMDP	3	Pk: 2, FMDP: 1
Zsedényi Béla		párton kívüli/ MSZP	3	Pk: 2, MSZP: 1
Andrássy Dániel		FKGP	2	
Barcs Sándor		FKGP	2	
Bognár József	tájékoztatásügyi miniszter	FKGP	2	1 alkalommal képviselőként
Dálnoki Miklós Béla	miniszterelnök	párton kívüli	2	
Dénes István		párton kívüli	2	
Drózdly Győző		FKGP/MSZP	2	1-1 alkalommal a két párt színeiben
Futó Dezső		párton kívüli	2	
Hegymegi Kiss Pál		MSZP	2	
Kende Zsigmond		MRP	2	
Mihályfi Ernő	tájékoztatásügyi miniszter	FKGP	2	1 alkalommal képviselőként
Pócza János		párton kívüli	2	
Rajk László	belügyminiszter	MKP	2	
Slachta Margit		KNT	2	
Száva István		SZDP	2	
Tóth Endre		PDP	2	
Vészy Mátyás		párton kívüli	2	
Alvinczy Imre		FMDP	1	
Babóthy Ferenc		DNP	1	
Bán Antal	iparügyi miniszter	SZDP	1	
Belső Gyula		párton kívüli	1	

Képviselő	Poszt	Párt	Felszólalások száma	Megjegyzések
Czéh József		NPP	1	
Faragó László	előadó	SZDP	1	
Felvinczi László		MSZP	1	
Fischer József		SZDP	1	
Horváth Zoltán		SZDP	1	
Kabakovits József		PDP	1	
Kállay Gyula		MKP	1	
Kisházi Ödön		SZDP	1	
Kiss Károly		MKP	1	
Kondor Imre		NPP	1	
Kossa István		MKP	1	
Kovács István		FKGP	1	
Lévai Zoltán		FMDP	1	
Losonczy Géza		MDP	1	
Mézes Miklós		DNP	1	
Miskolczy István		FKGP	1	
Nagy Imre	az OGY elnöke	MKP	1	
Nagy Vince		MSZP	1	
Nagyiván János		MSZP	1	
Nógrádi Sándor		MKP	1	
Ortutay Gyula	előadó	FKGP	1	
P. Ábrahám Dezső		FMDP	1	
Pesta László		FKGP	1	
Ráth András		MFP	1	
Ries István	igazságügyi miniszter	SZDP	1	
Rob Antal		MKP	1	
Supka Géza		PDP	1	
Szabó István		SZDP	1	
Szenthe József	előadó	FKGP	1	
Ternay István		MSZP	1	
Tildy Zoltán	miniszterelnök	FKGP	1	
Tóth László		FKGP	1	
Vágvölgyi Tibor		SZDP	1	
Vásáry József		MSZP	1	

Képviselő	Poszt	Párt	Felszólalások száma	Megjegyzések
Veress Anna		párton kívüli	1	
Virágh József		FKGP	1	
Zákány József		FKGP	1	
Zsolt Béla		MRP	1	

6. táblázat

Felszólalások	Felszólalók száma	Százalék
Egynél több felszólalás	25	36,76%
Egy felszólalás	43	63,24%
Összes felszólaló	68	100%

7. táblázat

Felszólalók	Felszólalások száma	Százalék
Egynél többször felszólalók	63	59,43%
Egyszer felszólalók	43	40,57%

8. táblázat

Képviselők nemi aránya	Felszólalások száma	Százalék
Férfiak	103	97,17%
Nők	3	2,83%

A 9. táblázat megmutatja, hogy a 68 képviselő 106 felszólalása (vagy tervezett felszólalása) során 12 nagyobb témát érintettek. Ezek közül a legtöbbször a sajtószabadság és a kormány sajtópolitikája került a parlament elé.

9. táblázat

A felszólalások témája	Említések száma	Összes említés arányában	Összes (106) felszólalás
Sajtószabadság	53	23,56%	50,00%
A kormány sajtópolitikája	45	20,00%	42,45%
Sajtójog	29	12,89%	27,36%
Lapengedélyezés	26	11,56%	24,53%
Cenzúra	18	8,00%	16,98%
Nyomdák/Nyomdászok	15	6,67%	14,15%
Ellenzéki sajtó	13	5,78%	12,26%

A felszólalások témája	Említések száma	Összes említés arányában	Összes (106) felszólalás
Papírellátás	11	4,89%	10,38%
Lapbetiltás	9	4,00%	8,49%
Papírgyár(tás)	3	1,33%	2,83%
Sajtórendészet	2	0,89%	1,89%
Újságírók/Szerkesztőség	1	0,44%	0,94%
Összesen	225	100%	100%

A tanulmány további részében részletesen bemutatom a sajtópolitikával kapcsolatos felszólalásokat és parlamenti vitákat a vizsgált öt kormány idején.

2. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány időszaka

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány pártjai és az Ideiglenes Nemzetgyűlésben részt vevő képviselők nem parlamenti választások során nyerték el megbízásukat, hanem a helyi közösség tagjai nyilvános gyűléseken delegáltak tagokat a Debrecenben újjáalakult 230 fős Nemzetgyűlésbe, amely 1945 nyarára végül 498 főre duzzadt.⁶ Azonban a Nemzetgyűlés a szeptember 21-i első ülése és az 1945. szeptember 13-án megtartott utolsó ülése között mindössze nyolc alkalommal ült össze, és 1944 decembere és 1945 szeptembere között nem ülésezett.⁷ A köztes időszakban az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága igyekezett elvégezni a Nemzetgyűlésre ruházott feladatokat,⁸ az ország vezetését pedig a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front négy pártjából alakult Ideiglenes Nemzeti Kormány látta el koalíciós alapon.⁹

A legfontosabb politikai döntések tehát a Nemzetgyűlésen kívül történtek, mégpedig a rendszeresen ülésező Minisztertanácsban, de legfőképpen a koalíciós pártok által megtartott pártközi értekezleteken. Mindebből következik, hogy a sajtópolitikai kérdések megtárgyalása sem a Nemzetgyűlés ülésein történt, hanem a minisztertanácsi és a pártközi értekezleteken. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány sajtópolitikájának központi szerve kétségkívül a Miniszterelnökség volt. Ez a szerv kapott felhatalmazást a kormánytól, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal (SZEK) együttműködve irányítsa és felügyelje a magyar sajtót. A Miniszterelnökség feladata volt a lapengedélyek összegyűjtése és továbbítása a SZEK részére, amely a fegyver-

⁶ PALASIK Mária: *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon, 1944–1949*. Budapest, Napvilág, 2000. 21–40.

⁷ *Az 1944. évi december hó 21-re Debrecenbe összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés naplója*. Budapest, Athenaeum, 1946. 5., 133.

⁸ SZÜCS László: Az Ideiglenes Nemzeti Kormány minisztertanácsi jegyzőkönyvei. *Levéltári Közlemények*, 1996/1–2., 23; KOROM Mihály: Az Ideiglenes Nemzetgyűlés debreceni ülése és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakítása. *Századok*, 1976/4., 653.

⁹ PALASIK i. m. (6. lji.) 36–38.

születi egyezmény alapján jogosult volt azok elbírálására.¹⁰ A Miniszterelnökség feladata volt ezenkívül a papírkiutalás intézése, valamint a Belügyminisztériummal együttműködve a lapengedélyek ideiglenes vagy végleges visszavonása is.¹¹ Mindezen feladatokat a kormány felhatalmazása mellett jogszabályi keretek is biztosították.¹²

Mivel – ahogy azt már fentebb említettem – a Nemzetgyűlés csak 1944 decemberében és 1945 szeptemberében ült össze, tulajdonképpen nem volt lehetősége arra, hogy a sajtóval kapcsolatban meghozott rendeletekről érdemi vitát folytasson le. Ennek eredményeképpen mindössze három felszólalás érintette a sajtópolitikát. Ebből két alkalommal (1944. december 22-én és 1945. szeptember 5-én) Dálnoki Miklós Béla, az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnöke, míg egy alkalommal, szintén 1944. december 22-én, a szociáldemokrata párti Szabó István szólalt fel. Az 1944. december 22-i két felszólalás során Dálnoki miniszterelnök felolvasta az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatát, amelyben biztosították a sajtószabadságot, valamint felléptek a sajtóban található nemzetiszocialista és fasiszta elemek ellen,¹³ míg Szabó István a miniszterelnök felszólalásához csatlakozva kiemelte, hogy minden polgár számára biztosítani kell a sajtó szabadságát, ezáltal az új rendszer és a közélet tisztaságának ellenőrzését és segítségét.¹⁴

Az 1945. évi első, szeptemberi 5-i ülésen pedig szintén a miniszterelnök számolt be a Nemzetgyűlés képviselőinek az utolsó, 1944. december 22-i ülés óta eltelt időszakban történt eseményekről. Többek között azt is megtudhatták a képviselők, hogy a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium minden iskolában bevezette a „Mindennapi kérdések” című órát, ahol a tanulók megismerkedhettek a sajtószabadság jelentőségével, ami bizonyítékot szolgáltat arra nézve, hogy a „nemzeti kormány megalakulása óta a sajtószabadság elvi alapján áll”. Ezek után pedig ismertette a 390/1945. M.E. és a 659/1945. M.E. rendeleteket, és elmondta, hogy ennek a körrendeletnek a kiadása óta se a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, se az egyházak sajtótermékei nem esnek előzetes cenzúra alá. A pártok központi vezetősége és az egyházak a SZEB-nek tartoznak felelősséggel, nem a kormánynak.¹⁵

¹⁰ Az ideiglenes nemzeti kormány 525/1945. M.E. számú rendelete a fegyverszüneti egyezmény kihirdetése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1945. március 17.

¹¹ L. részletesen: Sz. NAGY Gábor: A magyar sajtópolitika a koalíciós időszakban, 1944–1948. Sajtótörténeti vázlat. *Századok*, 2014/6., 1466–1475.

¹² Az ideiglenes nemzeti kormány 340/1945. M.E. számú rendelete a nyomdaiparban felhasználható papír bejelentéséről és zárolásáról. *Magyar Közlöny*, 1945. március 13.; Az ideiglenes nemzeti kormány 390/1945. M.E. számú rendelete a sajtórendészeti intézkedések újabb szabályozása tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1945. március 13.; Körrendelet a 659/1945. M.E. számú végrehajtási intézkedések módosításáról. *Magyar Közlöny*, 1945. május 6.

¹³ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (7. lj.) 23.

¹⁴ Uo. 30.

¹⁵ Uo. 42–44., idézet: 43.

3. Tildy Zoltán kormányának időszaka

Az 1945. novemberi választások után a legfontosabb sajtó- illetve tájékoztatáspolitikát érintő lépés a Tájékoztatásügyi Minisztérium létrehozása volt. Tildy a kormányprogramról szóló 1945. november 30-i beszédében a következőképpen indokolta az új minisztérium felállítását:

„Szükségesnek láttuk egy új minisztérium, tájékoztatásügyi minisztérium megszervezését. Átmeneti, nehéz időkből különösen szükség van a nagyközönség tájékoztatására, s a demokratikus országokban mindenütt megvan az információs hivatal vagy minisztérium. Az új minisztérium célja fenntartani az állandó kapcsolatot a kormány és az ország népe között. Nem propagandáról van elsősorban szó, mint a kimúlt fasiszta rendszereknél, amelyek a félrevezetés és a lélekmérgezés eszközeivel hatottak a tömegekre, hanem arról, hogy a belföld és a külföld megtudja az igazságot, megismerje a való helyzetet. Amennyiben e minisztérium propagandát fejt ki, annak egyetlen célja csak az lehet, hogy a magyar demokráciát megszilárdítsa. Az új minisztérium tevékenységi körébe tartozik az egész sajtóügy, azonkívül a belföld és a külföld állandó informálása. Feladata tehát nehéz és felelősségteljes. Nem szervezünk új és nagy minisztériumot; a tisztviselők a miniszterelnökség régi, gyakorlott és a sajtóügyeket ismerő gárdájából kerültek át az új minisztériumba, így az új minisztérium megszervezése a költségvetésben nem jelent komoly kiadás többletet.”¹⁶

A kormányprogramban Ries István szociáldemokrata igazságügyi miniszter feladataként megfogalmazódott, hogy az általa felügyelt minisztérium készítse el a „sajtóeljárási, valamint a sajtóhelyreigazítási jog és a sajtószabadság intézményes biztosítását”¹⁷

Ugyancsak a Tildy-kormány időszakában indult meg a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat vitája is.¹⁸ A vita során mindösszesen két kiscgazdapárti politikus vetette fel, hogy a törvényben a sajtószabadságot is nevesítsék mint alapvető szabadságjogot. Drózy Győző a bevezető részben azt a módosítást javasolta, hogy a véleménynyilvánítás szabadságánál szerepeltessék, hogy ezt a sajtóban is megtehetik. Később részletesen is szólt arról, hogy hiányolja a sajtószabadságot a szabadságjogok felsorolásából, ami 1848-ban első helyen szerepelt a követelések között. A Kiscgazdapárt szerinte eltökölt a sajtószabadság megvédésében, mert úgy látják, hogy egyes pártok csak saját maguk számára vindikálnák ezt a jogot.¹⁹ Gróh József pedig kiemelte, hogy a Kiscgazdapárt mindent megtesz azért, hogy az 1848-as törvényekben szereplő sajtószabadság jelen legyen ebben a törvényben is.²⁰ Végül azonban a sajtószabadság nem került megemlítésre a törvény bevezetőjében, csak a tágabb értelmű véleménynyilvánítás szabadsága.²¹

¹⁶ *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés naplója*. Budapest, Athenaeum, 1946–1952. 1. köt. 31. col.

¹⁷ Uo. 30. col.

¹⁸ A beterveztett törvényjavaslatot és az erről szóló indoklást l. *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott Nemzetgyűlés irományai*. Budapest, Athenaeum, 1946–1947. 1. köt. 40–51.

¹⁹ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 332., 336. col.

²⁰ Uo. 338. col.

²¹ 1946. évi I. törvénycikk Magyarország államformájáról.

Mivel 1946. február 1-jén Magyarország államformája hivatalosan is köztársaság lett, szükségessé vált a köztársasági elnök megválasztása is: ezt a posztot Tildy foglalta el, így új kormányfőt kellett kinevezni – 1946. február 4-én Nagy Ferenc kisgazdapárti politikust kérték fel e szerepre.

4. Nagy Ferenc kormányának időszaka

Az új miniszterelnök 1946. február 7-i bemutatkozó beszédében kiemelte, hogy a tájékoztatásügy a múltban igencsak hozzájárult ahhoz, hogy az országban a demokráciaellenes hangok és gondolatok elterjedtek. A mostani tájékoztatásügy elsőrendű feladata, hogy ezt a hibát kiküszöbölje, és a bel- és külföldi közvéleményt megfelelően tájékoztassa az országban zajló demokratikus változásokról, az újjáépítésről. Ezzel egyértelműsíteni kell, hogy Magyarország letért a múlt útjáról, és demokratikus jogállammá válik.²² A másnapi ülésen Sulyok Dezső kisgazdapárti politikus, Nagy Ferenc előző napi beszédére is utalva arra hívta fel a jelen lévő képviselőtársai figyelmét, hogy a koalíció legnagyobb pártjának nagyon nehéz, néha lehetetlen is lapengedélyhez jutnia. A vidéki pártszervezeteknek így nincs olyan fórumuk, amely tájékoztathatná a párttagságot és a szimpatizánsokat. A sajtó ugyanis az egyik legfontosabb eszköz a politikában. (Egy kisgazdapárti képviselő szerint papírt sem kaptak.) Ezen változtatni kell, hiszen mindenkinek meg kell kapnia a lehetőséget, akár jobb-, akár baloldali. Ez a demokrácia. Egy kommunista párti képviselő bekiabálására, miszerint a csongrádi sajtó szerint Kejtei és Göring nem bűnös, azt válaszolja, hogy az ilyen lapot nem egy nap alatt, hanem fél óra alatt kell beszüntetni, és az újságírókat „vasra verve a népiügyszégre kell vinni”, ezek ugyanis már nem gyerekbetegségek, és ezeket radikálisan meg kell szüntetni.²³

A papírgyárak működése ugyanis 1945–1946 téli hónapjaiban a szénellátás akadozása miatt is veszélybe került, aminek egyenes következménye volt, hogy a sajtótermékek nem kapták meg a megjelenéséhez szükséges papírmennyiséget. Mindezek természetesen jó indokot szolgáltatottak a kormányzatnak arra, hogy korlátozza a lapengedélyek kiadását is. Ez legfőképpen a Polgári Demokrata Pártot érintette, de a Kisgazdapárt sem tudott lapengedélyhez jutni. A Tájékoztatásügyi Minisztérium tehetetlenségét és a Kisgazdapárton belül is egyre inkább megjelenő elégedetlenségét látva Nagy Ferenc miniszterelnök március elején saját hatáskörébe vonta a papírkiutalást.²⁴ Ráadásul a Kommunista és a Kisgazdapárt között sajtópolitikai vita is kialakult, mert a kommunista párti belügyminiszterek (először Nagy Imre, majd Rajk László) egymás után tiltották be hosszabb-rövidebb időre a kisgazdapárti lapokat.²⁵

Ries igazságügyi miniszter 1946. február 7-én a Nemzetgyűlés elé terjesztette a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslatot.²⁶ Ennek március 12-i vitája során a Demokrata Néppárt képviselője, Bálint Sándor a címhez és az 1. §-hoz kap-

²² *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 378. col.

²³ Uo. 398. col.

²⁴ SZ. NAGY i. m. (11. lj.) 1477–1478.

²⁵ SZ. NAGY Gábor: Nagy Ferenc és Rajk László sajtórendészeti vitája 1946-ban. Adalékok Rajk László belügyminiszteri működéséhez. *In Medias Res*, 2013/2., 247–260.

²⁶ PALASIK i. m. (6. lj.) 110–122.

csolódva kifejtette, hogy egyetért azzal, hogy a múlt rendszer feltámasztásán dolgozók számára ne létezzen sajtószabadság.²⁷ Ugyancsak Ries terjesztette be 1946. április 30-án a vádtanács megszüntetéséről és a sajtóeljárás gyorsításáról szóló törvényjavaslatot. Ezzel az Igazságügyi Minisztérium teljesítette a Tildy által a minisztérium részére előírt feladatot. A törvényjavaslattal kapcsolatban érdemi vita nem alakult ki a Nemzetgyűlésben, így az törvényerőre emelkedett.²⁸

A következő interpelláció egy bonyolult és politikailag igen kényes ügyben történt, amely a Magyar Kommunista Párt és a Független Kisgazdapárt Szabolcs megyei szervei között alakult ki, és érintett volt benne Andrassy Dániel is, a Kisgazdapárt szabolcsi főispánja. Az ügy kirobbanásában és országos szintre emelkedésében nagy szerepet játszott a Kisgazdapárt helyi lapja, a *Szabolcsi Kis Újság*, valamint az a tény, hogy Andrassy a sajtó nyilvánosságát felhasználva, nyíltan bírálta hivatali előjáróját, Rajk László belügyminisztert is. Az ügy végül a Minisztertanács elé került, amely Andrassyt felmentette hivatalából.²⁹ Magára az interpellációra azonban egy hónappal a felmentést követően került csak sor, és fő témája a *Szabolcsi Kis Újság* betiltása és a nyomdászok internálása volt.

Andrassy szerint a belügyminiszter nem azokat a lapokat tiltotta be, amelyek hazugságot írtak, hanem azt a *Szabolcsi Kis Újságot*, amely az igazat. Ennek eredménye az lett, hogy 50-60 embert internáltak, akik azóta szerencsére már kiszabadultak. Azonban a lap betiltásával párhuzamosan a rendőrség letartóztatta a lap szerkesztőjét, a nyomdászt és egy kisegítő alkalmazottat is. Andrassy szerint Rajk törvénytelenül járt el ebben az esetben, „[m]ert a sajtótörvényben, az 1914. évi XIV. törvényben és az 1914. évi XVIII. törvényben sehol sincs egyetlenegy paragrafus sem, amely büntető szankciót fűzne ahhoz, ha a miniszter betilt egy lapot, és azt egy órával vagy egy nappal tovább nyomják.” Andrassy szerint, ha egy lapot kinyomtatnak, akkor az ellen a belügyminiszter már nem léphet fel, csak ha van ügyészi és bírói engedélye a lap elkobzására, és ezután bizonyítsa be, hogy valóban vétett a lap a belügyminiszter rendelete ellen. A betiltás ugyanis akkor érkezett, amikor már 1500 példány kinyomtatásra került. Ezután állították le a lap nyomását, de az elkészült példányok utcára kerültek.³⁰

Rajk 1946. szeptember 18-án válaszolt írásban az interpellációra. Kifejtette, hogy a *Szabolcsi Kis Újság* munkatársainak internálása törvényes volt, mert a lapban „megjelent közlemény komolyan veszélyeztette a köznyugalmat, és alkalmas volt arra, hogy a rendőrség intézményét alapjaiban rendítse meg”. Az újságírók és a kiadó munkatársainak szabadon bocsátásáról Rajk már június 25-én intézkedett.³¹ Andrassy viszontválaszában elfogadta Rajk válaszát, azonban sajnálta, hogy a belügyminiszter nem a kérdésre felelt. Arról ugyanis Rajk semmit nem

²⁷ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 731–732. col.

²⁸ Uo. 756., 943–944. col.; uo. II. köt. 127–129. col.; 1946. évi XIV. törvény a vádtanács megszüntetéséről, a sajtóeljárás gyorsításáról és az államfogház-büntetés megszüntetéséről. PAÁL Vince (szerk.): *Magyar sajtóügyi szabályok annotált gyűjteménye 1848–1989*. Budapest, MTMI, 2017. 8. köt. 25.

²⁹ VIDA István: *A Független Kisgazdapárt politikája, 1944–1947*. Budapest, Akadémiai, 1976. 192–193.; SZÜCS László (szerk.): *Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei*. A. kötet, 1946. február 5.–1946. július 9. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2003. 857–865, 944–945.

³⁰ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) II. köt. 433–436. col., idézet: 435. col.

³¹ Uo. III. köt., 671–672. col., idézet: 672. col.

mondott, hogy a sajtószabadságot tiporták meg azzal, hogy a lap már kinyomtatott példányai miatt internálták az újság dolgozóit, noha arra már nem érvényes a belügyminiszteri tiltás. Ráadásul a betiltás az öt nappal korábbi számra szólt. Andrassy szerint fura sajtószabadság az, ahol ilyen meg lehet tenni az újságnál dolgozókkal.³²

Ahogy 1946 tavaszától a politikai életben, ennek hozományaként a sajtóban is egyre inkább eldurvult a hangnem, és egyre több esetben támadták egymást a pártok és a politikusok is a sajtón keresztül.³³ Jármay Gyula, a Független Kisgazdapárt képviselője 1946. július 24-én interpellációt intézett a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez a sajtó-helyreigazítási jog megváltoztatásával kapcsolatban. Véleménye szerint egyre gyakrabban tapasztalható, hogy bizonyos lapok személyeskedő és durva támadásokat indítanak köztisztviselőket álló személyekkel szemben. Az 1914. évi sajtótörvény 20. §-ában lehetőséget biztosít a megtámadottak számára,³⁴ hogy helyreigazítást kérjenek, amit ugyanabban a lapban, ugyanazon a helyen és ugyanazzal a szedéssel, a következő számban kell megjelentetni. Ennek ellenére ezt nem hajtják végre a felelős szerkesztők, így „a megtámadottak védekezése nagyon-nagyon ritkán olvasható abban az időszaki lapban, amelyben a támadás történt, más lapot kell ennek céljaira választania, ami azt jelenti, hogy annak az időszaki lapnak a közvéleménye előtt az illető megtámadott továbbra is be van mártva és el van áztatva.”

A sajtótörvény mindemellett biztosítja a felelős szerkesztőnek, hogy a helyreigazításhoz megjegyzést fűzzön, például, hogy a véleményét továbbra is fenntartja. Jármay szerint a sajtótörvény büntetési tételei igen enyhék (bírság, a felelős szerkesztő költségén más lapban kiadott helyreigazítás), pedig a demokrácia számára fontos, hogy a sajtó és a közvélemény is megtisztuljon. Ezért azt javasolja, hogy a büntetési tételeket szigorítsák úgy, hogy az elrettentő legyen. A képviselő szerint a szabadságvesztés kiszabására, visszaeső esetében a lapengedély elvételére is legyen lehetőség. Ezzel ki tudnák rostálni azokat a lapokat, amelyek fő profilja a politikai ellenfél besározása. Ezért arra kérte a kormányt, hogy fogadják meg javaslatait, és szigorítsák a büntetési tételeket.³⁵

Az interpellációra Nagy Ferenc miniszterelnök válaszolt írásban szeptember 17-én:³⁶ a sajtótörvény hivatkozott passzusai kellő védelmet nyújtanak a megtámadottak számára, hogy helyreigazítást kérjenek, és a büntetési tételek is megfelelők. Nem érezte indokoltnak, hogy a békeszerződés előtt részeiben módosítsák a sajtótörvényt. Arra azonban ígéretet tett, hogy a békeszerződés hatálybalépése után új sajtótörvényt alkotnak, amelyben szabályozzák a helyreigazítást is. Egyben arra is ígértetett tett, hogy utasítja az igazságügyi minisztert, hogy a jövőben fokozottan ügyeljenek a sajtótörvényben foglaltak érvényesítésére.³⁷ Jármay viszontválaszában elmondta, hogy nem ért egyet azzal, hogy a békeszerződés előtt nem lehet részleteiben törvényt

³² Uo. 672–673. col.

³³ SZ. NAGY i. m. (11. lj.) 1483–1486.; VASS Henrik – ZALAI K. László: *A tájékoztatás intézményrendszere és munkásmozgalmi elitje, 1944–1948*. Budapest, Trifer, 1991. 36–37.

³⁴ 1914. évi XIV. törvénycikk a sajtóról.

³⁵ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 2. köt., 436–438. col., idézet: 437. col.

³⁶ A választ Balogh István jegyezte Nagy Ferenc nevében.

³⁷ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 3. köt. 589–560. col.

módosítani, hiszen akadt erre is példa, de elfogadja, hogy majd csak a hamarosan megkötendő békeszerződés utánra tervezik az új sajtótörvényt, benne az általa javasolt módosításokkal.

Az elfogadáshoz hozzájárult, hogy az igazságügyi miniszter a továbbiakban nagyobb gondot fordít a sajtónovella hivatkozott passzusainak a betartására. A miniszterelnöki választ a Nemzetgyűlés tudomásul vette.³⁸ Majdnem hét hónappal később a párton kívüli Slachta Margit is interpellációt idézett ugyanebben a tárgyban Nagy Ferenc miniszterelnökhöz. Slachta beszédét azzal kezdte, hogy egyes magyar lapok igen felületesen kezelik a hírek valóságtartalmát, és nem veszik a fáradságot arra, hogy utánanézzenek, hogy valóban igaz-e, amit leközölnek. Ennek eredményeképpen a hazugságok teljesen elárasztották a sajtót, és a baloldalon kívül senki nem képes érvényesíteni az igazát, még akkor sem, ha erre az 1914. évi sajtótörvény egyébként lehetőséget biztosítana.³⁹

1946 nyarán, a Magyar Köztársaság kormánya részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazásról szóló törvényjavaslat vitája során is előkerült a sajtószabadság kérdése, ugyanakkor továbbra is témát szolgáltatott a sajtóban dúló háború a pártok között. Az 1946. augusztus 13-i vitanapon Bognár József, a Független Kisgazdapárt képviselője arra hívta fel a pártok figyelmét, hogy a Kisgazdapárt a teljes politikai szabadság talaján áll, és „[e]zért a teljes szabadság érvényesítéséért harcolunk az élet egész területén, a sajtó-, a gondolat-, vélemény- és vallásszabadságon keresztül minden olyan téren, ahol még kötöttség mutatkozik”.⁴⁰ Másnap Drózy Győző volt kisgazda politikus, aki ekkor már a Magyar Szabadság Párt képviselője volt, azt mondta, hogy pártjának és az ellenzéknek „[a] kormányval szembeni fennálló bizalmatlanság[ának] fő oka a sajtó kezelése, a kormány sajtópolitikája. A kormány sajtópolitikája olyan, mint a gutaitótt ember, akinek végtagjai csak egyfelé mozognak. Ez a sajtó csakis a koalíció pártjait szolgálja ki, mégpedig a pártok a maga pártjának szempontjai szerint.” Az ellenzék így nem hallhatja a hangját, nincs saját, független fóruma. Ha a kormánypárti sajtóban támadják őket, nem tudnak visszavágni, védekezni se.⁴¹ Augusztus 22-én a kommunista párti Kossa István válaszolt Drózy felszólalására, és ezzel a hozzászólásával tulajdonképpen megerősítette azt a véleményt, hogy a politikai pártok és az oldalak között immár nyílt ellenségeskedés van. Kossa ugyanis kijelentette, hogy Magyarországon nemcsak a kormánypártok, hanem minden demokratikus párt és szervezet kap és kaphat lapengedélyt, és aki azt állítja, hogy az ellenzék kizárják a megszólalás lehetőségéből, az „kifelé a külföld felé, a demokratikus külföld felé denuncálja ezt a magyar nemzetet, és az tulajdonképpen *hazaáruló*”.⁴²

A sajtószabadság kérdése merült fel Miskolczi István kisgazdapárti képviselő augusztus 28-i, írásbeli interpellációjában, amelyet Rajkhoz intézett. Miskolczi azt szerette volna megtudni, hogy „[v]an-e tudomása a belügyminiszter úrnak arról, hogy Egerben ezelőtt 14 héttel az *Egri Barázda* című időszerkesztőségét rokonaikkal és ismerőseikkel együtt, összesen 10 személyt az egri rendőrség politikai osztálya letartóztatta, és azóta össze-vissza tolo-

³⁸ Uo. 590–591. col.

³⁹ Uo. 5. köt. 433–434. col.

⁴⁰ Uo. 3. köt. 11. col.

⁴¹ Uo. 83–84. col.

⁴² Uo. 148. col. Kiemelés tőlem – Sz. N. G.

gatják őket az egri rendőrségtől a népbírósigig és vissza, bár mindez ideig vádat szerkeszteni ellenük nem tudtak, és jelenleg Komáromba internálták őket, dacára annak, hogy Egerben is van internáló tábor.”⁴³ Rajk azonban nem válaszolt a kérdésre.

Ezután majdnem fél évig nem történt felszólalás sajtópolitikai ügyekben. Ennek oka pedig az volt, hogy Rajk és a Kommunista Párt is beszüntette a kisgazdapárti jobbszárny támadását, mert abban bíztak, hogy Nagy Ferenc október 9-i, a párt jobbszárnyához intézett kemény hangú levele megfékezi a vidéki kisgazda sajtó mély kommunistaellenességét.⁴⁴ Azonban 1946 végén, 1947 elején minden addiginál átfogóbb támadás indult a baloldal részéről a Kisgazdapárt ellen, amely már a párt felső vezetését is elérte – ez volt a Magyar Közösség ügy.⁴⁵ Ennek kapcsán pedig ismét megindultak a kisgazdapárti támadások a Kommunista Párt ellen, aminek során a lapbetiltással kapcsolatos kérdések is felmerültek.⁴⁶

Kovács István, a Független Kisgazdapárt politikusának 1947. február 7-i felszólalása során botrány tört ki. Önálló indítványt adott be négy másik képviselővel együtt a Magyar Közösség ügy kivizsgálásával kapcsolatban. A kisgazdapárti képviselők egy kiáltványt is megfogalmaztak, amely megjelent a *Hírlap* aznapi számában. Ezt azonban a rendőrség Némethy Jenő szabadságpárti képviselő szerint elkobozta. A kisgazdapárti és a szabadságpárti képviselők Rajk belügyminisztert felszólították, hogy adjon számot erről, de ő nem volt jelen. A képviselők a sajtószabadságot is számon kérték a kormányon, a kisgazdapárti képviselő, Esterhás György pedig azt mondta, hogy „[a]ki a sajtót gúzsba köti, az diktatúrát csinál”.⁴⁷ A felszólalás keltette hullám gyorsan terjedt, ugyanis Rajk hozzászólását a *Hírlap* ügyéhez Gyurkovits Károly jegyző még az aznapi ülésen felolvasta. Ebben Rajk azt közölte a Nemzetgyűléssel, hogy a *Hírlapot* nem kobozta el a rendőrség, hanem azt a kiadóhivatal hívta vissza. (Drózdny Győző szabadságpárti képviselő bekiabálása szerint a rendőrök az utcán kobozták el.)⁴⁸

Ez azonban csak olaj volt a tűzre, mert ezután az ugyancsak kisgazdapárti Virágh József a *Hírlap* elkobzásával kapcsolatban egy hivatalos másolatot olvasott fel, amelyet Rajk küldött el a Magyar Országos Tudósítón keresztül a budapesti napilapokhoz 16.30-kor. Ebben „Rajk László belügyminiszter utasítja a lapok t. szerkesztősegeit, hogy a deklaráció a napilapokban semmiféle hírforrásból, tehát a *Hírlapból* átvéve sem közölhető. A Magyar Országos Tudósító szerkesztősége kéri azoknak a lapoknak a t. szerkesztősegeit, amelyek a deklaráció szövegét a MOT mai, egyébként már visszavont 11–12. kiadásában már megkapták, hogy azt a lapjaikban ne közöljék.” A kisgazda- és szabadságpárti képviselők ezt a demokráciával és a sajtószabadsággal összeegyeztethetetlen lépésnek nevezték bekiabálásaikban, míg Zöld László kommunista párti képviselő azt kiáltotta oda nekik, hogy „A fasisztáknak nincs sajtószabadság”. Végül a vitát Kéthly Anna berekesztette.⁴⁹

⁴³ Uo. 370. col. L. MÜLLER Rolf: Az államvédelem testközelben. Az erőszak helye és módszerei a politikai rendőrségen, 1945–1956. *Commentár*, 2014/5–6.

⁴⁴ VIDA István: *Koalíció és pártbarokk, 1944–1948*. Budapest, Magvető, 1986. 215.

⁴⁵ PALASIK i. m. (6. lj.) 194–229; PALASIK Mária: A Kisgazdapárt felbomlásztására irányuló kommunista taktika lépései. In: STANDEISKY Éva – KOZÁK Gyula – PATAKI Gábor – RAINER János (szerk.): *A fordulat éve 1947–1949*. Budapest, 1956-os Intézet, 1998. 113–128.

⁴⁶ Sz. NAGY i. m. (11. lj.) 1486–1487.

⁴⁷ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 5. köt. 218–219. col., idézet: 219. col.

⁴⁸ Uo. 253. col.

⁴⁹ Uo. 261–262. col., idézet: 262. col.

Egy héttel később, február 14-én, a Tájékoztatásügyi Minisztérium költségvetési tárgyalása során az egyik legnagyobb vita zajlott le a Nemzetgyűlésben a kormány sajtópolitikájának eddigi teljesítményéről, valamint sajtó- és tájékoztatáspolitikájának jövőjéről is. A sort a kisgazda Ortutay Gyula előadóként tett hozzászólása nyitotta. Meglátása szerint a külföldi lapok nem szólnak a magyar demokrácia fejlődéséről, hanem csak a rosszat írják meg. Ez Ortutay szerint egy általa meg nem nevezett, de mindenki által ismert kör eredménye. A Külügyminisztérium sajtóosztályának és a Tájékoztatásügyi Minisztériumnak (TÜM) közösen kell dolgozniuk azon, hogy ezt a tendenciát megfordítsák. A Tájékoztatásügyi Minisztériumnak törekednie kell arra, hogy a sajtóval jó és gyümölcsöző kapcsolatot alakítson ki, mégpedig úgy, hogy ezzel nem sérti meg az 1945 után korlátozás nélkül működő sajtószabadságot. Ez pedig nagyban köszönhető a Vörös Hadseregnek és a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, amely a fegyverszüneti szerződés megkötése után „a legmélyebben beleavatkozhatott volna a magyar szabad sajtó [...] működésébe”.

Erre azonban a SZEB még kísérletet sem tett, és erről bárki meggyőződhet, ha belelapoz egy magyar lapba. A szabadságot bizonyítja, hogy a párt sajtó nem kíván a koalíciós kormányzat sajtója lenni, ugyanakkor szükséges volna bizonyos kérdésekben azonos álláspontot képviselnie. Erre pedig a legalkalmasabb módszer a TÜM-mel való együttműködés. Ortutay a szovjet példát ajánlotta a lapok figyelmébe, ahol nem „a kérészetű szenzáció, a főcím, a *headline*, ahogyan mondani szokták, nem a pillanatnyi érdekesség a cél, hanem az igazság kiderítése, a politikai összefüggések valóságos felfedése és a nép érdekeinek építő szolgálata”. Véleménye szerint ide kell eljutnia a magyar sajtónak.⁵⁰

Az öt követő Ternay István, a Magyar Szabadság Párt képviselője egyetértett Ortutayval abban, hogy a SZEB távol tartotta magát attól, hogy beavatkozzon a magyar sajtópolitikába, és előzetes cenzúrát sem vezetett be.⁵¹ Ezért pedig véleménye szerint köszönet illeti a SZEB-et. Ugyanakkor nem ért egyet Ortutayval abban, hogy az a jó, ha a TÜM és a Külügyminisztérium, valamint a többi minisztérium sajtóosztálya közösen dolgozik. Megfelelő tájékoztatás és propagandatevékenység csak akkor végezhető szerinte, ha az egy kézben, a TÜM kezében összpontosul. Ennek hátránya abban mutatkozik meg, hogy a külföldi lapokat nem a TÜM, hanem az itt lévő tudósítók tájékoztatják az eseményekről, és az általuk írottak nem minden esetben felelnek meg a valóságnak.⁵²

Ezután a kisgazdapárti Mihályfi Ernő szólt hozzá a témához. Véleménye szerint a tájékoztatásügyi miniszternek lépéseket kellene tennie, hogy az igazságügyi miniszterrel együtt kidolgozzanak egy, a demokratikus Magyarországhoz illő sajtótörvényt. A jelenleg életben lévő 1914. évi sajtótörvény és a hozzá kapcsolódó kivételes hatalomról szóló rendeletek ugyanis nem felelnek meg a második világháború utáni helyzetnek. Az új sajtótörvényben több önállóságot kell az újságíróknak biztosítani, hogy „saját hatáskörükben torolják meg a sajtó terén a demok-

⁵⁰ Uo. 563., 565–566. col., idézet: 566. col.

⁵¹ Ez a kijelentés nem fedi teljes mértékben a valóságot, mert csak 1945 nyarán szüntették meg. L. FEITL István (szerk.): *A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei, 1945–1947*. Budapest, Napvilág, 2003. 403, 406, 410, 412, 414; ugyanakkor az 1945. novemberi választások utáni ülésen a cenzúra elméleti lehetőségét fenntartották maguknak, l. uo. 417.

⁵² *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 5. köt. 570–574. col.

rácia ellen esetleg elkövetett vétkeket”. Mihályfi is úgy látta, hogy a SZEB-nek köszönhető, hogy ma nincs cenzúra a sajtóban, ugyanakkor más sajtótermékek esetében ez még mindig fennáll. Ezt pedig szintén egy új sajtótörvény megalkotásával lehet eltörölni. Magyarországon sajtószabadság van, de arra oda kell figyelni, hogy ezt semmiféle „egészen primitív technikai akadályok ne veszélyeztessék” – ami pedig a papírellátás kérdése.

Magyarországon folyamatosan papírhiány van, ami veszélyezteti a koalíciós pártok és mások napilapjainak megjelenését is. Márpedig így a politikai napilapok nem tudnak elégséges számban megjelenni, pedig ezek a politikai nevelés legfontosabb eszközei. A tájékoztatásügyi miniszternek tehát mindent meg kell tennie azért, hogy ez a probléma elháruljon, és elegendő rotációs papírt gyártsanak, és hogy a még szükséges mennyiséget az országba be lehessen hozni. A nem megfelelő ellátást két probléma okozta Mihályfi szerint: az egyik a nyersanyagellátás hiánya, a másik pedig, hogy a magánkézben lévő papírgyáraknak nem érte meg rotációs papírt előállítani. Ezt a koalíciós kormánynak meg kell oldania, ha másként nem megy, akkor véleménye szerint szükséges a szorosabb állami ellenőrzés, vagy akár az államosítás is.⁵³

A következő hozzászóló a kommunista párti Kállai Gyula volt, aki 1945 júniusa és 1946 májusa között először a Miniszterelnökségen, majd a TÜM-ben is a sajtóügyekkel foglalkozott mint államtitkár. Kállai először Balla Antal volt tájékoztatásügyi minisztert kritizálta, aki véleménye szerint nem értette meg, hogy a tájékoztatáspolitikát milyen jelentőséggel bír egy születendő, új demokratikus állam életében. Pedig erre még Kliment Vorosilov is felhívta a figyelmét beiktatásakor. Kállai úgy látta, hogy a TÜM egyik legnagyobb mulasztása az volt, hogy hagyta, hogy a kisgazdapárti lapok demokráciaellenes tevékenységet fejtsenek ki. Mindezt jól mutatja az, hogy „[a] minisztérium több mint egyeztetős munkája alatt a Független Kisgazdapárt 18 lapját 26 ízben volt kénytelen a belügyi kormányzat demokráciaellenes tevékenységük miatt beszüntetni”. Ezután hosszasan támadta a kisgazdapárti lapokat, amelyek a nagytőkét, a demokrácia ellenségeit védték és szolgálták ki, főként a vidéki lapok.

Kállai kritizálta a TÜM cenzúrabizottságának működését is, amely sok olyan közleményt enged megjelenni, amelyet nem volna szabad, különös tekintettel az egyháziakra. De ezen nem csodálkozik, hiszen a bizottság „vezetője Torma Domokos, akinek reakciós beállítottsága ismeretes”. A papírellátás Kállai szerint valóban furcsán alakult. Ő azonban úgy látta, hogy a baloldali lapok jóval kevesebb papírt kapnak, mint a kisgazda lapok. Pedig erről pártközi megállapodás is született, amelyet nem tartanak be. Egyes lapok, mint a *Magyar Nemzet*, terjedelmük nagy részét hirdetéssel töltik ki, és erre használják fel a kevés papírt. Kállai is sürgette az új sajtótörvényt, de nem azért, mert nincs sajtószabadság, hanem azért, mert olyanoknak is van, akik ezt a demokrácia ellen használják fel. Majd újra kitért a kisgazda lapokra, melyeket felszólított, hogy próbálják meg az ország érdekeit szem előtt tartani az egyéni érdekeikkel szemben.⁵⁴

A szociáldemokrata párti Fischer József hozzászólásában annak a véleményének adott hangot, hogy erőteljesebb külföldi propagandát kellene kifejtenie a TÜM-nek. Ugyanakkor furcsállja, hogy a Miniszterelnökség és a Külügyminisztérium sajtóosztályai is több pénzt kaptak

⁵³ Uo. 577–579. col., idézetek: 578. col.

⁵⁴ Uo. 584–589. col., idézetek: 585., 587. col.

tájékoztatáspolitikai célokra, mint a TÜM.⁵⁵ A párton kívüli Veress Anna hozzászólásában szintén azt kifogásolta, hogy a Miniszterelnökség és a Külügyminisztérium sajtóosztályai is több pénz felett diszponálnak, mint a TÜM.⁵⁶

Vásáry József, a Magyar Szabadság Párt képviselője hozzászólásában kifejtette, hogy szerinte Magyarországon nincs sajtószabadság. Ehhez pedig hozzájárul Rajk belügyminiszteri tevékenysége is, amely során olyan sajtórendészeti intézkedéseket hoz, amelyek szembemennek a sajtószabadsággal. Vásáry külön ki is emelte a február 7-i kisgazda deklarációt és a *Hírlap* betiltását.⁵⁷ Vágvölgyi Tibor szociáldemokrata képviselő véleménye szerint a TÜM jelen pillanatban nem tölti be azt a feladatot, amelyre létrehozták, mert nem több, mint egy minisztérium sajtóosztálya.⁵⁸ Az öt követő párton kívüli Dénes István azt nehezményezte, hogy a Bethlen-kormány idején betiltott lapjának, a *Rögnek* négy hónap után sem sikerült megkapnia a lapengedélyt, ugyanakkor azok, akik kiszolgálták a Horthy-rendszert (neveket nem említett), azok ma már lapok élén állnak.⁵⁹

A Nemzeti Parasztpárt nevében felszólaló Czéh József azt kifogásolta, hogy Budapesten rengeteg lap jelenik meg, és ennek papírellátása folyamatosan megoldott. Ellenben a hetilapok és az agrárlapok alig-alig kapnak papírt, és hétről hétre élnek, pedig a parasztság tájékoztatása ezeken keresztül zajlik. Ez pedig elsőrendű kérdés, hiszen a lakosság több mint fele vidéken élő földműves.⁶⁰ A kisgazda Zákány József hozzászólásában fontosnak tartotta kiemelni, hogy a sajtószolgáltatás és a sajtó is mindig az igazságot tárja fel, és ne vegyen részt a lakosság félretájékoztatásában.⁶¹

Hegymegi Kiss Pál, a Magyar Szabadság Párt képviselője hozzászólásában annak a véleménynek adott hangot, hogy nincs szükség a TÜM-re, mert költségvetési támogatás nélkül nem tudja betölteni azt a feladatot, amelyre annak idején létrehozták. A Rajk-üggyel kapcsolatban Vásáry február 7-i felszólalására reflektálva elmondta, hogy véleménye szerint a sajtó tájékoztatása nem belügyi, hanem tájékoztatásügyi feladat. Sajtójogilag pedig nem lehet betiltani egy lapot azért, mert olyan deklaráció jelent meg benne, amely az Országgyűlésben elhangozhatott. Ezt még az 1914-es sajtótörvény sem tiltja meg. Ha pedig nem kívánták, hogy nyilvánosságra kerüljön, akkor megtilthatta volna a felolvasást, vagy törölhette volna a jegyzőkönyvből. A sajtópolitikáról pedig az a véleménye, hogy annak a miniszterelnök kezében kell összpontosulnia. Ehhez ugyanis elég pénz kell, ami a TÜM esetében nem valósult meg.⁶² A párton kívüli Slachta Kállai hozzászólására válaszul elmondta, hogy a cenzúrahivatal szerinte jól működik, mert elmentétkben Kállai elmondásával, nem igazán engedték megjelenni az írásait. Tehát a sajtószabadság mégsem működik annyira jól, nem úgy a cenzúrahivatal.⁶³

⁵⁵ Uo. 591. col.

⁵⁶ Uo. 592. col.

⁵⁷ Uo. 598–600. col.

⁵⁸ Uo. 601–603. col.

⁵⁹ Uo. 604–605. col.

⁶⁰ Uo. 607. col.

⁶¹ Uo. 610–611. col.

⁶² Uo. 615–616. col.

⁶³ Uo. 617. col.

A TŰM-ről szóló vitát végül is a legilletékesebb, maga Bognár József kisgazdapárti miniszter zárta le – igyekezett reflektálni az elhangzott felszólalásokra. Bognár úgy látta, hogy a hozzászólásokat három csoportba lehet sorolni: az első szerint a TŰM-re szükség van, és a viszonylag szűk anyagi lehetőségek mellett is el tudja látni a feladatát, mert ez a minisztérium politikailag szükséges. A másik csoport szerint is szükséges a minisztérium léte, de a létszámát, a hatáskörét és a költségvetését bővíteni kell. A harmadik csoport pedig úgy vélekedik, hogy a TŰM felesleges, ahogy a létrehozása is az volt, és vissza kellene adni a feladatait a Miniszterelnökség Sajtóosztályának. A felszólalók jól látják a problémát, hogy a TŰM létrehozása politikai érdekek mentén történt, és hogy ezenkívül nem határozták meg a feladatkörét. Ezáltal folyamatos harcot folytatott a Miniszterelnökség, a Külügyminisztérium és a többi minisztérium sajtóosztályával.

Bognár szerint „[a] nevelő eszközök közül az első a sajtó”, ezért a SZEB és a mindenkor magyar kormány mindent megtett azért, hogy a pártok saját lapokat kaphassanak. Ezek azonban leginkább a saját pártjuk politikáját propagálják, a kormányzat által közölt információk viszont csak nehezen jutnak el a sajtóhoz, és nem jelenik meg a lapokban a kormány szándéka. A sajtóval kapcsolatban a TŰM feladata „lényegében a lapengedélyes a papírellátás kérdésére és sajtóközigazgatási ügyekre szorítkoznak”. A minisztérium „megalakulása óta a Szövetséges Ellenőrző Bizottság jóindulatából és vele teljes egyetértésben 364 lapot engedélyezett, amelyek közül Budapesten jelenik meg jelenleg 214 lap. A Budapesten megjelenő lapok közül 10 napilap. Ezekhez járul még két naponta megjelenő hivatalos lap is.” Azt nem tagadta, hogy voltak problémák, de úgy érezte, hogy mindenki kapott lapengedélyt, aki a demokráciát szolgálta. A sajtószabadsággal kapcsolatban pedig úgy látta, hogy ezen politikai erők részére mindez teljeskörűen biztosítva is volt.

A papírellátásról szóló pártközi egyezményrel kapcsolatban Kállainak válaszolva azt mondta, hogy a minisztérium hozzákezdett ennek végrehajtásához. Mihályfival egyetértett abban, hogy ha egy-két hónapon belül nem oldódik meg a papírgyártás problémája, akkor állami ellenőrzés alá kell vonni a lapokat. Addig is szükséges a papírt elsőrendű importcikké nyilvánítani. Kállai cenzurabizottságot és Torma működését kifogásoló felvetésére azt válaszolta, hogy a bizottság politikai cenzúrát gyakorol, és nem erkölcsit. Arra ott a Belügyminisztérium. Tormát pedig megvédte a reakciósság vádjával szemben. Kállai azon vádjára, hogy a TŰM nem képes a kisgazdapárti vidéki lapokat irányítani, azt válaszolta, hogy a minisztériumnak nem feladata a kisgazda lapokat irányítani, ahogy a Kommunista és a Szociáldemokrata Párt vidéki lapjait sem. Minisztersége óta két ízben tárgyalt a Kisgazdapárt vidéki lapjainak vezetővel, ahol beszéltek az együttműködés kérdéséről. Most azonban, hogy Mihályfi veszi át a kisgazda lapok irányítását, nem kétséges, hogy könnyebb lesz az együttműködés.

Bognár is fontosnak tartotta egy új sajtótörvény megalkotását. Czéh Józsefnek válaszolva elmondta, hogy az agrárlapok egyáltalán nincsenek hátrányosan megkülönböztetve a papírellátás terén. Azzal egyetért, hogy valóban kevés papír jut a lapoknak, de reméli, hogy ez a helyzet megoldódik. A parasztság tájékoztatását pedig maga is elsőrangú feladatnak tarja.⁶⁴ Február 26-án a szocialista párti Hegymegi szólt hozzá a belügyi költségvetésről szóló vitához.

⁶⁴ Uo. 620–627. col., idézetek: 621., 622., 625. col.

Ebben arra kérte a kormányzatot, kapcsolódva a hét héttel korábbi hozzászólásokhoz, hogy a sajtórendészet és egészében a sajtópolitika kérdését rendezzék véglegesen, mert jelen pillanatban három szerv (a Miniszterelnökség, a Tájékoztatásügyi és a Belügyminisztérium) is illetékes egyes sajtóeljárási kérdésekben.⁶⁵

Az elmúlt 27 hónap és az elkövetkező időszak sajtópolitikai kérdéseinek általános megtárgyalása mellett ismét szóba kerültek a sajtóban elhangzó igaztalan és olykor a becsületsértés határát súroló írások. Február 25-én a kisgazdapárti Bencze Imre a belügyi költségvetésről szóló vitához szól hozzá. A képviselő úgy látta, hogy a sajtó valóban sok esetben szenzációhajhász, és ilyenkor olyan embereket is megtámad, akik ezt nem érdemlik meg. Ennek szankcionálása sajtórendészeti kérdés, amely a belügyminiszterhez tartozik – arra kérte Rajkot, hogy ezt a jogát pártállásra való tekintet nélkül gyakorolja azért, hogy a sajtó megtisztulhasson, valóban a demokráciát szolgálja, és csak olyan esetben írjon például a korrupcióról, amikor az bizonyítható.⁶⁶

Sajtókérdésben 1947. március végétől egészen április közepéig egy fő téma, a Magyar Szabadság Párt *Holnap* című lapjának kiadása körüli botrány volt napirenden, amely a sajtópolitika szintjéről egészen az általános politikai harcig emelkedett, és ebben a baloldali pártok mellett a nyomdászszakszervezet is igen aktív szerepet játszott. A *Holnap* című lapot már 1947 januárjában engedélyezték a hivatalos szervek, azonban csak március 15-én jelent meg először. A lap, ahogy Sulyok maga is, igen kritikusan viszonyult a hatalomhoz, és ennek nyomán, valamint a március 29-i, hódmezővásárhelyi beszédének hatására a hatalom indirekt eszközkhöz nyúlt, hogy a lapot elnémítsa: Kossa István szakszervezeti vezér támogatása mellett a szervezett munkásságot léptette 'sztrájkba' a lapot előállító Légrády-nyomdában.⁶⁷ Sulyok még ezen a napon interpellált a Nemzetgyűlésben a történetek miatt.

Sulyok felszólalásában elmondta, hogy a *Holnap* 1947. március 15-én jelent meg először, miután a magyar kormány és a SZEB is megadta erre az engedélyt. A lap a Magyar Szabadság Párt hivatalos orgánuma. Megjelenését nagy várakozás előzte meg, és soha nem maradt lap remittendában, és ha lehetőségük lett volna, akkor a 66 ezer példánynak a sokszorosát is képesek lettek volna értékesíteni. Azonban 15 nappal később a Légrády-nyomda szervezett nyomdászai megtagadták a lap kinyomtatását. Sulyok szerint a pártot nem érte váratlanul ez az esemény, mert biztosak voltak benne, „hogy előbb-utóbb alkotmányos fegyverek hiányában erőszakkal fogják a lap szabad megjelenését lehetetlenné tenni”. A szakszervezet szerint azért tagadták meg a lap kinyomtatását, mert a sajtótermékben munkásellenes írások jelentek meg. A botrány az ő hódmezővásárhelyi beszéde (amelyben a Szakszervezeti Tanácsot támadta a baloldal szerint) után öt nappal tört ki, ami azért érdekes Sulyok szerint, mert így a lap nem jelenhetett meg, és az éppen aktuális, áprilisa szóló papírkiutalást a TŰM erre hivatkozva megtagadta.

⁶⁵ Uo. 1014. col.

⁶⁶ Uo. 961. col.

⁶⁷ A politikai háttérrel I. BENCSIK Péter: Politikai viszonyok Hódmezővásárhelyen 1947-ben a kékcédulás választások előtt. *Belvedere Meridionale*, 2007/5–8., 46–48. A sajtótörténeti hátteret bemutatja TAKÁCS Róbert: A sajtószabadság lehetőségei a koalíciós korszakban, 1944–1948. In: PAÁL Vince (szerk.): *A sajtószabadság története Magyarországon, 1914–1989*. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 319–321. A nyomdászszakszervezet tevékenységéről I. VÉGH Oszkár – L. VINCZE Judit – TAMÁSKA Péter: *A nyomtatott betű szabadságáért. A Nyomda-, a Papíripar, a Sajtó és a Könyvkiadás Szakszervezetének története, 1862–1987*. Budapest, A Nyomda, a Papíripar, a Sajtó és a Könyvkiadás Szakszervezete, 1987. 215–217.

Brumiller László, a nyomdászok szakszervezetének vezetője szerint a munkások azért tagadták meg a lap kinyomtatását, mert a Szabadság Párt fasiszta, és a szervezett munkásság nem hajlandó ilyen lap előállításában részt venni. Ezek után Sulyok beszélt arról, hogy a nyomdászok nem voltak ilyen elvhűek a Horthy-korszakban, amikor fasiszta és nyilas lapokat nyomtak ki mindenféle tiltakozás nélkül. Sulyok szerint Rajk belügyminiszterről nem állítható, hogy „nem nagyító üveggel vizsgálná minden szavunkat, amelyet lapunkban megjelentetünk”, ennek ellenére sem találtak semmi olyasmit, amit a jog fegyverével megtámadhattak volna, ezért volt szükség erre a fellépésre, amely nem más, mint „a tehetetlenségnek, a vak dühnek és a nyers terrornak nyílt bevallása”.

Ezen a ponton kisebb vita alakult ki a képviselők között arról, hogy joga van-e a szervezett munkásságnak fellépnie, vagy sem. Sulyok felhívta a kormányzó pártok figyelmét arra, hogy a párizsi békeszerződés értelmében a magyar kormánynek biztosítania kell a sajtó szabadságát, és ez még akkor is kötelező a kormányra nézve, ha se ratifikálva, se törvénybe iktatva nincs, és életbe sem lépett, hiszen Gyöngyösi János külügyminiszter már ellátta aláírásával az okmányt. Azonban az 1946. évi I. törvény is garantálja a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságát, amely szintén kötelezi a kormányt a sajtószabadság betartására, és ezért ez az egész ügy nem a lap és a nyomda közötti affér, hanem annak a kérdése, hogy a kormány képes-e érvényt szerezni a hatályos törvényeknek, vagy sem.

A beszédnek ezen a pontján a baloldali képviselők lefasisztázták Sulyokot és pártját, amire Sulyok úgy reagált, hogy inkább a baloldal hajaz a fasisztákra és a módszereikre, mint az ellenzék és a jobboldal. Mindez pedig azt mutatja a képviselő szerint, hogy a kormányzat és főleg a baloldal veszélyt lát a lapban, hiszen sokan veszik, olvassák, még a munkások közül is. Ez pedig veszélyes lehet a baloldali pártokra, hiszen a szavazóbázisuk legnagyobb részéről van szó. Sulyok és pártja ezek alapján úgy látta, hogy Magyarországon nincs sajtószabadság. Ezért „a demokratikus magyar közvélemény és a kultúrnépek elé bocsátjuk az esetet, a magyar kormány védelmét kérjük, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mindhárom tagjának tudomására hozzuk a sajtószabadságon Magyarországon esett sérelmet”.⁶⁸

A szociáldemokrata Kisházi Ödön válaszolt a szakszervezetet ért vádakra, valamint a Sulyok által elmondottakra. Felhívta a figyelmet arra, hogy a munkáspártok között a most elmondottakban teljes egyetértés van. Kisházi szerint valóban nagy várakozás előzte meg a demokrácia ellenségei között a *Holnap* megjelenését. Azért is tagadta meg a nyomdászok egy része a lap kiszédését, mert ez a lap a múltat képviseli. Ezek után hosszasan beszélt a nyomdászok harcáról a Horthy-korszakban, és felhívta Sulyok figyelmét arra, hogy ha akkor megtagadták volna a munkát, rögtön jöttek volna a sztrájkőrök, akik felvették volna azt. Visszautasította azokat a vádakat, hogy a szervezett munkásság a sajtószabadság ellen volna. Arról van szó, hogy nem hajlandó olyan lap kinyomtatásában részt venni, amely éppen az ő osztályuk ellen szól. Ugyanakkor megnyugtatja az Országgyűlést, hogy a munkásság mindig a sajtószabadság mellett állt és áll is.⁶⁹

⁶⁸ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 7. köt. 326–330. col., idézetek: 327., 328., 330. col.

⁶⁹ Uo. 330–333. col.

A következő, április 9-ei ülésen a párton kívüli Futó Dezső is érintette hozzászólásában a *Holnap* megszüntetését, amely a sajtószabadság és így a demokrácia megsértéseként is értelmezhető. Egyetért a *Kis Újsággal* abban, hogy a totális diktatúrát villantja fel, ha egy csoport, jelen esetben a nyomdászok egy csoportja dönti el, hogy egy sajtótermék megjelenhet-e, vagy sem. Ez pedig azt is jelentené, hogy egy csoport kezébe kerülne a magyar közélet, és ők döntenének sajtóügyekben is. Ha a múltban nem léptek fel ilyen határozottan a nekik nem tetsző sajtótermékekkel szemben, akkor ezt most is bízzák az illetékes kormányzervekre. Ezért felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy a *Holnap* elleni támadás a demokrácia elleni támadás is volt, és a lap megszüntetése szégyenfelt a magyar demokrácián a külföld szemében is.⁷⁰

A szintén párton kívüli Zsedényi Béla is hozzászólta a kérdéshez. Véleménye szerint a demokráciában lehetőség van arra, hogy a sajtószabadsággal visszaélő, demokráciaellenes írásokat megjelentető lapokkal szemben a törvény erejével lépjenek fel. Sőt, nemcsak lehetősége ez az ezzel megbízott szerveknek, hanem kötelessége is. A *Holnap* esetében is ez az alapkérdés merült fel: megsértette-e a lap a demokráciát, vagy sem? Azonban senki nem vindikálhatja magának azt a jogot, hogy ebben az illetékes hatóság helyett döntsön. A szakszervezet és a Kommunista Párt azon a véleményen van, hogy igen. Így azonban ez már nem az ő belső ügyük, hanem a magyar demokrácia ügye. Ebben az esetben pedig csak az illetékes magyar szervek és a bíróság jogosultak döntést hozni.

Zsedényi szerint, ha a nyomdászszakszervezetnek igaza van, és a *Holnap* valóban olyan írásokat közölt, amelyek veszélyt hordoznak a demokráciával szemben, akkor a lap szerkesztősége valóban bűnös. Ugyanakkor ez nem menti fel sem az ügyészséget, sem a Belügyminisztériumot, melyek hibát követtek el akkor, amikor ezt nem ismerték fel, és nem tették meg a szükséges jogi lépéseket, hanem hagyták, hogy a szakszervezet kerüljön ilyen kényes helyzetbe. Ha viszont a lap nem bűnös az ellene felhozott vádakban, akkor az ügyészség és a belügyminiszter szintén hibát követtek el, hogy nem léptek fel a szabadságjogok védelmében, és tetlenül nézték, hogy a szakszervezet megsértse azokat.

A Sajtótörvény 24. §-a szerint ugyanis egy hónapnyi fogházzal büntethető az a vétség, amely során a nyomdász önkényesen megtagadja egy közlemény kiszedését. Ez a törvény pedig hatályos, tehát eszerint kellett volna eljárni. Zsedényi ezért felkérte az igazságügyi és a belügyminisztert arra, hogy vizsgálják ki a *Holnap* körül kialakult helyzetet, és tegyenek jelentést arról, hogy a lapban megjelentek törvénybe ütközők vagy sem. Ha igen, akkor vonják felelősségre a hatályos magyar jogszabályok alapján a felelősöket. Ha azonban a lap nem vétkes az ellene felhozott vádakban, akkor tegyék lehetővé a lap további megjelenését, és lépjenek fel annak törvénytelen megakadályozása miatt.⁷¹

Az április 11-i ülésen is tovább folytatódtak a felszólalások a *Holnap* és a nyomdászszakszervezet közötti harc ügyében. Az ugyancsak párton kívüli Dénes István egyetértett a munkásokkal abban, hogy az elveik szerint cselekedtek, és nem szedtek ki olyan lapot, amely ellentétes a meggyőződésükkel. Ehhez joguk van. Dénes nem értett egyet Sulyokkal abban, hogy ha nem tagadták meg 1945 előtt a számukra vállalhatatlan lapok kiszedését, akkor ezt most sem tehetik meg.

⁷⁰ Uo. 387–389. col.

⁷¹ Uo. 412–414. col.

Akkor egzisztenciális kérdés volt a munka elvégzése, tehát kényszerhelyzetben voltak, ami minden mást felülírt. Dénes csak arra kérte a munkáspártokat, hogy ezt azok esetében se felejtsek el, akiket ma ugyanezek miatt börtönökbe és internálótáborokba zárnak.⁷² Nem értett egyet Zsedényivel sem abban, hogy az 1914. évi törvény előírása miatt kellett volna a lapot kiszedniük. Hiszen 1945 előtt is tettek olyat, ami szembement a törvényekkel, és ez ma sem lehet másképp. Ha valaki nem ért egyet a törvénnyel, akkor joga van annak ellenszegülni, és megtagadni a rábízott munkát.⁷³

Azonban Dénes szerint van még egy-két mérlegelendő szempont. A szedőmunkások jelen pillanatban nem dönthetik el szabadon, hogy hol vállaljanak munkát, hiszen erről a szakszervezet dönt. Tehát nem annál a lapnál vállalnak munkát, amelyik az ő meggyőződésükkel azonos véleményeket vall, hanem ahová a szakszervezet irányítja őket. Ezért aztán nem biztos, hogy minden szedő véleményével ellentétes Sulyok beszéde vagy a *Holnap*ban megjelenő írások. Legyen meg a munkásnak a lehetősége arra, hogy ott vállaljon nyomdai munkát, ahol neki tetszik, és akkor nem okozna lelkiismereti kérdést a *Holnap* kiszedése. De amíg ez a szabadság nem adatik meg a számukra, addig az egész ügy véleményes.⁷⁴

Április 15-én a szintén párton kívüli Parragi György is szót kért a témában. Elmondta, hogy teljes mértékben megbízik a kommunista párti belügyminiszter értékítéletében, és ha ő egy lapot betilt, akkor azt fenntartás nélkül el tudja fogadni. Ezért, bármennyire is tiszteli a nyomdászokat, ebben az esetben nem ért egyet a lépésükkel, ahogy a Szakszervezeti Tanácséval sem. Parragi azon a véleményen van, hogy a demokrácia keretein belül igenis minden pártnak meg kell adni a lehetőséget, hogy éljen a sajtószabadsággal, és hogy a közvélemény elé tárhassa a gondolatait a demokráciáról.⁷⁵

A témát végül április 17-én a Magyar Szabadság Párt képviselője, Nagyiván János zárta le. Elmondta, hogy a sajtószabadság és a demokrácia sárba tiprásának tartja, hogy a kormányzat a nyomdászokkal akarja ellehetetleníteni az egyetlen ellenzéki lapot, a *Holnap*ot. Teszi mindezt félelemből, mert az emberek ezt a lapot akarják olvasni. Ezzel a kormányzat szembemegy a nép akarásával, amelynek kell ez a lap. Ha valóban olyanokat írtak, mint amelyeket állítanak, akkor miért nem szedték darabokra az állításaikat a lapjaikban, amelyek tucatszámra jelennek meg? A közvélemény, a nép majd eldönti, hogy melyik állítás az igaz. De ne korlátozzák a népet abban, hogy hozzájusson a laphoz! A nyomdai munkásokról szólva Nagyiván szintén azt mondta, hogy 1945 előtt nem tiltakoztak, nem sztrájkoltak, nem tagadták meg egyetlen lap kiszedését sem. Ugyan voltak kivételek, de a magyar nép nem szállt szembe az akkori urakkal. Ahogy a lőszergyártást sem szabotálták. A nemzet nagy része teljes egészében kiszolgált a rendszert.⁷⁶

Természetesen a *Holnap*ról szóló vita közben szóba került a sajtószabadság mint általánosabb téma is. Ezt egyrészt indokolta a Magyar Szabadság Párt lapjának a helyzete, másrészt Nagy Ferencnek szintén az ügy március 29-i kirobbanásakor tett kijelentése is, miszerint

⁷² Uo. 495. col.

⁷³ Uo. 495–496. col.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ Uo. 562–563. col.

⁷⁶ Uo. 659. col.

„[e]lőkészület alatt áll a sajtó jog általános reformja”.⁷⁷ Erre, és tulajdonképpen szinte az összes, eddig a sajtóval kapcsolatosan elhangzott problémára, tennivalóra reflektált a következő ülésen Futó hozzászólásának első részében.⁷⁸ Szerinte „[a] sajtó problémája azonos a társadalom főproblémájával: hogyan óvhatja meg függetlenségét a közhatalomtól, hogyan teremtheti meg ezt a nélkül, hogy ezzel jogtalan magán- vagy külföldi érdekek vagy a saját jogtalan érdekei javára visszaéljen, másrésztől hogyan biztosítható a sajtóban a közérdek anélkül, hogy ez a sajtó függetlenségét csökkentené?” A legnagyobb problémát abban látta, hogy a lapok a közvélemény kiszolgálására törekednek, ezért minden olyan szenczióhajhász írást megjelentetnek, amellyel az olvasottságot és az eladást növelhetik. Ez a munkáspárti, kommunista lapokra is igaz, sőt, sok esetben azok a források. Ugyanakkor nagyon káros az is, hogy csak pártszempontokat érvényesítenek az írásokban.

Hogyan lehet ezeket a problémákat orvosolni? – tette fel Futó a kérdést, majd meg is válaszolta: a cenzúra, még a mostani is, káros a sajtószabadságra. A legjobb volna talán a magánkézben lévő sajtó, mert ez biztosíthatná a sajtó függetlenségét, hiszen a pártok irányítása alatt lévő lapok mindig pártérdeket fognak kiszolgálni, függetlenül attól, hogy az kedvez vagy árt az országnak. A sajtót azonban állami kézbe sem lehet adni, mert ez nem oldja meg a sajtó problémáját, ráadásul ilyen csak a totális diktatúrák szoktak csinálni. A pártok kezében lévő sajtó legnagyobb hátránya, hogy megosztja a közvéleményt, és nem törekszik független tájékoztatásra. Ráadásul az oly sokat ostorozott bulvárújságírás egyre többször jelenik meg a pártok háza táján is, és már a pártok is kiadnak ilyen szellemiségű lapokat. Érdemes lenne a francia példát követni, ahol mostanában szüntették meg a pártlapokat, és magánkézbe adták a sajtót. Akinek van pénze, az megjelentethet lapot, pedig ott a kommunista párt van hatalmon.

Probléma még az is, hogy sok újságíró nem a valós tudása, hanem a párthoz való hűsége alapján került valamelyik laphoz, ez pedig sok valótlan írást szül. Olyanokat, amelyek igazságtalanul vádolnak meg személyeket vagy vállalatokat. Az ezek miatt indított sajtópereket a lehető leggyorsabban le kellene folytatni. Szigorúbban kellene venni a sajtó-helyreigazítási nyilatkozatokat, hiszen sok lap nem tesz eleget ezeknek. Futó szerint mindezek mellett engedélyezni kellene a lapalapítást mindenki (magánszemély vagy csoport) számára, hogy minden vélemény napvilágra juthasson.

Javasolta, hogy a sajtó képviselőiből állítsanak fel egy független bizottságot, amely a lapbetiltást és a lapelkobzást átvenné a belügyminisztertől. Ez a bizottság azonnal összeülne, ha a kormány egy-egy lap betiltásáról határozna, ugyanis „a kommunista belügyminiszter még egyetlen egy esetben sem tiltott be marxista lapot, annál sikeresebben működik a polgári lapok betiltása körül.” Meg kell tiltani, hogy az újságírók bármilyen apró ajándékot is elfogadjanak, és meg kell tiltani azt is, hogy az Újságíró Szövetség tagja legyen az, akit politikai bűncselekmény miatt jogerősen elítéltek. Futó szerint a magyar sajtópolitikával az a legnagyobb probléma, hogy nem létezik. Ez főleg a külpolitikai viszonylatban feltűnő.⁷⁹

⁷⁷ Uo. 349. col.

⁷⁸ A második részét fentebb már bemutattam a *Holnap*-ügy tárgyalásánál.

⁷⁹ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 7. köt. 384–387. col., idézetek: 384., 386. col.

A sajtópolitikai kérdések ezzel tulajdonképpen elfogytak. Az április 18-i ülésen a párton kívüli Belső Gyula még arra kérte a tájékoztatási minisztert, hogy engedélyezzen legalább egy katolikus napilapot, tekintettel arra, hogy már mindenféle lap engedélyhez jut,⁸⁰ míg a szabadságpárti Felvinczi László szintén a tájékoztatásügyi miniszterhez fordult azzal kapcsolatban, hogy a kézműiparosok lapengedély iránti kérelmét három esetben utasították el, miközben a „kommunista párti kisiparosok könnyen, a szociáldemokrata párti kisiparosok pedig kis várakozás után meglehetősen nehezen, de végre megkapták [a lapengedélyt]”.⁸¹

5. Dinnyés Lajos kormányának időszaka

1947 tavaszán a Kommunista Párt év eleje óta egyre inkább fokozódó támadása a Kisgazdapárt ellen sikerrel járt. Eltávolították a hatalomból Nagy Ferenc miniszterelnököt, és a nála jóval inkább együttműködő, ugyancsak kisgazdapárti Dinnyés Lajost ültették a miniszterelnöki székbe 1947. május 31-én.⁸² Ahogy az eddigi miniszterelnökök, Dinnyés is bemutatta az új kormány programját. A kormány sajtópolitikájában semmiféle újdonságot nem lehetett felfedezni, amikor június 10-én a következőt mondta a Nemzetgyűlésben: „A Tájékoztatásügyi Minisztérium, t. Nemzetgyűlés, feladatának tekinti, hogy a múlt évben kiadott lapengedélyek fölött a néhez papírellátási viszonyok szerint döntsön, továbbá hogy a papírelosztást szabályozza, feladatának tekinti a bel- és külföldi propagandának, a külföldi kapcsolatoknak a kiépítését, a külföldi sajtó, továbbá a külföldi államok tájékoztatásügyi szolgálatának figyelemmel kísérését.”⁸³ Az eddigi miniszterelnöki kormányprogram-ismertetők után nem bontakozott ki semmiféle vita a kormány sajtópolitikájáról, Dinnyés beszéde után azonban több egymást követő ülésen is szóba került a kormány sajtópolitikája.

Elsőként a sajtókérdésben igen aktív Sulyok emelkedett szólásra június 12-én, és a kormányprogramról szóló vita során kifejtette, hogy Magyarországon nincs sajtószabadság, és a véleménynyilvánítás szabadsága is erősen korlátozott. Pedig a sajtószabadság egy demokratikus államban az első helyen kell hogy szerepeljen a szabadságjogok között, hiszen anélkül demokrácia nem fejlődhet ki.⁸⁴ Majd Zsedényi következett, aki arra hívta fel a pártok figyelmét, hogy a választások előtt az egyik legfontosabb a politikai szabadságjogok teljes körű érvényesítése, amelyek körébe beletartozik a sajtószabadság is.⁸⁵

Egy héttel később a szabadságpárti Nagy Vince értékelte „Dinnyés Lajos dicsőséges párnapos uralkodását”.⁸⁶ Kifejtette, hogy az új kormány pontosan ugyanúgy negligálja a sajtószabadság biztosítását az ellenzék számára, ahogy azt elődje is tette. Nagy utalt a *Holnap* ügyére, amelyben továbbra sincs előrelépés a lap, valamint a nyomdai munkások és a szakszervezet kö-

⁸⁰ Uo. 701. col.

⁸¹ Uo. 727. col.

⁸² PALASIK i. m. (6. lj.) 229–245.

⁸³ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 7. köt. 785. col.

⁸⁴ Uo. 846–847., 850. col.

⁸⁵ Uo. 864–865. col.

⁸⁶ Uo. 884. col.

zött. Dinnyésnek hatalmi szóval kellett volna biztosítania a SZEB és a magyar kormány által is engedélyezett lap további megjelenését, ezt azonban nem tette, annak ellenére sem, hogy sem Rajk belügyminiszter nem talált az addig megjelent 15 számban semmi kivetnivalót, sem a szociáldemokrata igazságügyi miniszter, Ries hatásköre alatt álló ügyészség nem emelt kifogást a lapban megjelentek ellen. Hiszen ha lett volna ilyen – mutatott rá Nagy –, akkor betiltották volna, vagy vádat is emelnek ellene. Márpedig ha csak a szakszervezet nyomására némult el a lap, „akkor itt tulajdonképpen nemcsak a magyar kormány tekintélyét, hanem a három nagyhatalom tekintélyét is lábbal taposták”.⁸⁷

Másnap a párton kívüli Futó ironikusan jegyezte meg, hogy Dinnyés miniszterelnök nem foglalkozott túl bőven a magyarországi sajtószabadság kérdésével, és jelen pillanatban az országban „koalíciós sajtószabadság van”, ami azt jelenti, hogy a kommunista sajtó azt ír meg, amit akar, míg mások csak azt, amit megengednek nekik. Ezért aztán azok az újságírók, akik a sajtószabadságot várják, „partra vetett harcsa módjára vergődnek akár szerkesztőségen belül, akár szerkesztőségen kívül”. Futó rámutatott arra is, hogy a kormány lapengedélyezési gyakorlata is a Kommunista Párt céljait szolgálja. Ellenzéki lapok nem kapnak lapengedélyt, azonban a Kommunista Párthoz közel álló lapok igen. Márpedig ez nem sajtószabadság. Futó helyesnek vélné, ha a Dinnyés-kormány laprevíziót végezne, de ennek csak akkor van értelme, ha ez valóban a demokráciát szolgálja, és nem azt, hogy papíron független, de mindenki által tudottan kommunista párti lapok kapjanak engedélyt.⁸⁸

Néhány nappal később a Nemzetgyűlésben újra felvetődött a sajtószabadság és a kormány sajtópolitikájának kérdése, csak most nem a kormányprogram, hanem a Mihályfi megbízott külügyminiszter (és tájékoztatásügyi miniszter is egy személyben) által július 11-én a Nemzetgyűlés elé terjesztett, becikkelyezésre váró békeszerződés miatt, amelynek vitája június 24. és július 2. között folyt.⁸⁹ Először a kisgazdapárti Pesta László hozta fel a sajtókérdést, aki a június 24-i hozzászólásában annak a véleményének adott hangot, hogy a magyar kormány az 1946. évi I. törvény ratifikálásával már teljesítette a békeszerződés második részében megfogalmazott, a sajtószabadságra vonatkozó kitétel.⁹⁰ Pesta felszólalására reagálva Sulyok elmondta, hogy a Magyarországgal szemben támasztott politikai szabadságjogok területén az ország még nem teljesítette az elvárásokat, hiába igyekszik a kormány ezt állítani. Ezek a jogok csak egy bizonyos kör számára adóttak, de például a demokratikus ellenzék ettől meg van fosztva. Sulyok itt külön kiemelte a sajtószabadságot is.⁹¹

Sulyok hozzászólására válaszolva június 26-án Mihályfi tájékoztatásügyi miniszter és megbízott külügyminiszter Pestának adott igazat Sulyokkal szemben, mert a magyar kormány már az 1946. évi I. törvényben biztosította azokat a szabadságjogokat, amelyeket a békeszerződés előírt.⁹² Mihályfival azonban a két következő, párton kívüli hozzászóló is vitába szállt. Zsedényi szerint „nálunk nem sajtócenzúra van, hanem sajtómonopólium: monopolizálja a sajtót a koalí-

⁸⁷ Uo. 884–885. col.

⁸⁸ Uo. 958–959. col.

⁸⁹ ROMSICS Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris, 2010. 297–305.

⁹⁰ *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 8. köt. 14–15. col.

⁹¹ Uo. 32–33. col.

⁹² Uo. 119. col.

ció!” Elég csak arra gondolni, hogy a koalíciós lapok egyáltalán nem foglalkoznak azzal, hogy az ellenzék mit mond az Országgyűlésben. Ez pedig így nem sajtószabadság, hiszen ennek az lesz a következménye, hogy a közvélemény nem fogja elhinni azt, amit olvas, de el fogja hinni azokat a rémhíreket, amelyekről a külföldi sajtóból és rádióból értesül.⁹³ Parragi pedig arra hívta fel a kormány figyelmét, hogy törekednie kell a békeszerződésben foglaltak betartására, amely során biztosítani kell az ellenzék számára a lapkiadást, a kisgazdapárti sajtót pedig engedni kell véleményt mondani, mert rajtuk „elviselhetetlen szájkosár van”.⁹⁴

Másnap a szabadságpárti Jármay György szólt hozzá a Sulyok és Mihályfi közötti vitához. Ezzel kapcsolatban az a véleménye, hogy az valóban igaz, hogy az 1946. évi I. törvény mindenki számára garantálta a politikai szabadságjogokat, de azért, mert ezt a törvény deklarálta, még nem biztos, hogy ezt végre is hajtották. Márpedig ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az ellenzéki lapok a törvényi biztosíték ellenére sem kapnak lapengedélyt, és nem jelenhetnek meg. Ennek hiányában pedig az ellenzék nem képes megvédeni magát a nemtelen támadásoktól.⁹⁵ Márpedig ezek nélkül nem lehet választásokat tartani, noha egyre többször felmerül egy újabb választás lehetősége is.⁹⁶

Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokig már nem hangzott el több felszólalás a sajtópolitika tárgyában, de a választások után ismét rengeteg hozzászólás érkezett a kormányzati sajtópolitikával kapcsolatban. A legnagyobb vitát és ellenkezést a kormány által kiadott új sajtórendelet okozta. Erre amiatt volt szükség, mert a békeszerződés életbelépésének egyik következményeként szeptember elején lejárt a SZEB mandátuma, ennek eredményeképpen pedig az ország *de jure* visszanyerte szuverenitását, ez pedig azt jelentette, hogy a sajtóval kapcsolatos döntések újra a kormány kizárólagos hatáskörébe kerültek. A sajtótermékek engedélyezésének és terjesztésének ideiglenes szabályozása azért vált szükségessé, mert a háború jogi lezárásával a háború esetére szóló kivételes intézkedések is hatályukat veszítették, így az 1914. évi sajtótörvény újra teljes egészében életbe lépett volna. Ezt (például a teljes lapindítási és lapengedélyezési szabadságot) megakadályozandó adta ki a kormány az erre vonatkozó rendeletét, és az ehhez kapcsolódó végrehajtási utasításokat.⁹⁷

A szeptember 23-án életbe lépett rendelettel és végrehajtási utasításokkal kapcsolatos első észrevételeket Barankovics István, a Demokrata Néppárt politikusa fogalmazta meg október 7-én. Kifejtette, hogy a kormány sajtójogi rendelete nemcsak az Alaptörvénybe ütközik, hanem a békeszerződésben vállalt feltételekkel is ellenkezik, és annak a reményének adott hangot, hogy

⁹³ Uo. 139–140. col., idézetek: 140. col.

⁹⁴ Uo. 159. col.

⁹⁵ L. Zsedényi Béla június 26-i felszólalását: *Nemzetgyűlési napló* i. m. (16. lj.) 8. köt. 128–142.

⁹⁶ Uo. 204–205., 208. col.

⁹⁷ A Magyar Köztársaság kormányának 11.290/1947. Korm. rendelete a sajtótermékek és terjesztésük engedélyezésének ideiglenes rendezése tárgyában. *Magyar Közlöny Rendeletek Tára*, 1947. szeptember 23., A tájékoztatásügyi miniszter 328/9147. T.M. számú rendelete a sajtótermékek és terjesztésük engedélyezésének ideiglenes rendezéséről szóló 11.290/1947. Korm. számú rendelet végrehajtása tárgyában. *Magyar Közlöny Rendeletek Tára*, 1947. szeptember 23., A belügyminiszter 500.700/9147. B.M. számú rendelete a sajtótermékek és terjesztésük engedélyezésének ideiglenes rendezéséről szóló 11.290/1947. Korm. számú rendelet végrehajtása tárgyában. *Magyar Közlöny Rendeletek Tára*, 1947. szeptember 23. Erről l. Sz. NAGY Gábor: A sajtótermékek és terjesztésük engedélyezésének ideiglenes rendezése 1947 őszén. *Kommentár*, 2017/4., 11–21.

az új kormány ezt a rendeletet megsemmisíti. Már csak azért is, mert sajtószabadsággal kapcsolatos rendeletet minisztérium nem hozhat, hiszen ez közjogot érintő kérdés.⁹⁸ Október 9-én P. Ábrahám Dezső, a Független Magyar Demokrata Párt képviselője, egyetértésben Barankovics október 7-i felszólalásával, szintén nehezményezte az előzetes cenzúrát bevezető 11.290/1947. M.E. rendelet kiadását, mert ellentétes a köztársaságról szóló törvénnyel, és nem felel meg a békeszerződésben vállalt kötelezettségeknek sem. A felhatalmazási törvénnyel is ellentétes, amely közjogi kérdésekben tiltja a rendeleti kormányzást. Véleménye szerint a rendelet még az 1939. évi XVIII. tc.-nél is rosszabb, hiszen ez a kinyomtatást és a terjesztést is a kormány engedélyéhez köti. „Mit jelent ez? Azt, hogy a mindenkori felügyeleti hatóságot gyakorló belügyminiszter úr még az előfizetők nevét is fogja jövőre tudni.”⁹⁹

Egy nappal később a Magyar Radikális Párt képviselője, Zsolt Béla annak a véleményének adott hangot, hogy 1945 után a sajtószabadság jobban érvényesült, mint bármikor ezelőtt. Ugyanakkor olyan szabályozást kíván, ahol mindenki szabadon indíthat lapot, ám a demokraciellenes hangok ellen is szigorúan lép fel a kormányzat.¹⁰⁰ Supka Géza a Polgári Demokrata Pártból azonban azon az állásponton volt, hogy a rendelettel „az egész sajtót október 31-étől kezdve a belügyminiszter gráciájára bízzák”, ami igen éles támadás a sajtószabadság ellen, és ez újságíróként és politikusként is elfogadhatatlan számára.¹⁰¹

Október 30-án a sajtóügyekben igen aktív Barankovics szólalt fel újra. Véleménye szerint a sajtórendelettel két probléma van: egyrészt, ahogy már korábban mondta, közjogi kérdésekben nem lehetséges a rendeleti kormányzás. A kormány azonban a most beterjesztett törvényjavaslattal kívánta ezt a lehetőséget megadni saját magának,¹⁰² tehát a sajtórendeletet legalizálni. Emellett Barankovics azt is rosszalotta, hogy egy lemondott kormány hozott ilyen fajsúlyú rendeletet, holott ekkor már nem volt erre felhatalmazása (még ha formailag volt is). Másrészt két törvénnyel is szembe megy, mégpedig az alaptörvénnyel és a békeszerződéssel is, hiszen mindkettő rögzíti a sajtó- és a véleménynyilvánítás szabadságát. Ezzel szemben a sajtórendelet a tájékoztatásügyi és a belügyminiszter kezébe teszi a kinyomtatás és a terjesztés engedélyezését.

Arról már nem is beszélve, folytatta Barankovics, hogy meglehetősen furcsa („több, mint ünneprontás”), hogy a szuverenitásunk visszanyerésekor, az 1848-as centenárium előestéjén hoz meg a kormány egy olyan rendeletet, amely bevezeti az előzetes cenzúrát. Azt, amelyet a SZEB és a megszálló szovjet csapatok sem érvényesítettek, holott a fegyverszüneti egyezmény lehető-

⁹⁸ *Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlés naplója*. Budapest, Athenaeum, 1948–1949. 1. köt. 70., 74. col. A közjogi kérdéssel kapcsolatban I. A békeszerződés VI. számú mellékletének 4. § (1) bekezdése kimondta, hogy „E felhatalmazás alapján közjogi természetű rendelkezéseket kibocsátani nem lehet, és a kiadandó rendelkezések nem állhatnak ellentétben az 1946. évi I. törvénycikkkel.” L. 1947. évi XVIII. tc.; MÁTHÉ Gábor: Különös közjogi felhatalmazások, 1944–1949. In: BARÁTH Magdolna – MOLNÁR Antal (szerk.): *A történettudomány szolgálatában. Tanulmányok a 70 éves Gecsényi Lajos tiszteletére*. Budapest–Győr, Magyar Országos Levéltár – Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára, 2012. 762.

⁹⁹ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 218. col.

¹⁰⁰ Uo. 252. col.

¹⁰¹ Uo. 280–281. col., idézet: 280. col.

¹⁰² Törvényjavaslat a Magyar Köztársaság kormánya részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazás újabb meghosszabbításáról. L. *Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlési irományai*. Budapest, Athenaeum, 1948–1949. 1. köt. 58.

séget kínált volna erre.¹⁰³ Jogi szempontból vizsgálva a rendeletet, mondta Barankovics, az a diletantizmus csúcsa. Nem lehet belőle megtudni, hogy kik is kaphatnak engedélyt, és hogy azokat kinek is tartják fenn. A sajtószabadság a demokratikus jogállamban alapvető jog. Ugyanakkor az ellenzéknek alig van napi-, csak jóval költségesebb hetilapja. A sajtó szabadsága lehet az elnyomottak és a gyengék menedéke, és ez az, ami lehetőséget biztosít arra, hogy a kormány ne szakadjon el a való élettől. Hiszen a sajtó tart tükröt, ugyanakkor fel is hívja nemcsak a hatalom, hanem a közvélemény figyelmét is a demokráciával ellentétes dolgokra.¹⁰⁴

A november 4-i ülésen Parragi immár a Független Magyar Demokrata Párt képviselőjeként szólott hozzá a kormány által kiadott három sajtórendelethez, amelyeket az 1946. évi XIV. tc.-hez képest visszalépésként jellemezett, ugyanis a rendeletek sajtószabadság-ellenesek. Véleménye szerint a cenzúra Klemens Metternich korszakát idézi. Ezzel kapcsolatban felidézte a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének a tájékoztatási minisztériumhoz juttatott tiltakozó beadványát, amelyben azt vetik a kormány szemére, hogy a tájékoztatásügyi és belügyminiszter dönti el, hogy mely művek érdemesek a megjelenésre, ez pedig nem más, mint a szellemi élet elleni támadás.¹⁰⁵

A másnapi ülésen a polgári demokrata párti Kabakovits József is elítélte a sajtószabályozás legutóbbi rendeletét,¹⁰⁶ majd a kommunista párti Rob Antal emelkedett szólásra, aki megvédte a sajtórendeletet, mondván, hogy a korlátlan sajtószabadság anarchiához, és nem demokráciához vezet. Mindez igaz Magyarországra is, hiszen „még mindig nem számoltuk fel teljesen a fasizmus maradványait, a haladás és a demokrácia egyéb kártevőit.” Rob ezért is vélte szükségesnek az ilyen intézkedéseket.¹⁰⁷ Gróh József, a Keresztény Női Tábor képviselője szintén jogsértőnek nevezte a sajtórendelet kiadását, egyetértve azokkal a véleményekkel, amelyek szerint közjogi kérdést nem lehet rendeletileg szabályozni, hiszen ezzel az elvvel a választási törvényt is el lehetne törölni és rendeletekben szabályozni. Gróh egy érdekes észrevételt is tett, miszerint a rendelet a vallásszabadságot is sérti, ugyanis az a pásztorleveleket is engedélykötelessé tette.¹⁰⁸

1948. február 12-én az Országgyűlés a Miniszterelnökség feladatait tárgyalta meg, aminek során ismét parázs vita alakult ki a kormány sajtópolitikáját illetően. A Miniszterelnökség szerepe azért is értékelődött fel újra sajtópolitikai szempontból, mert a kormány megszüntette a TÜM-öt, és így a sajtópolitikai és a papírellátással kapcsolatos kérdések ismét a Miniszterelnökséghez kerültek.¹⁰⁹ A kisgazdapárti Szenthe József, a Miniszterelnökségről szóló előterjesztés előadója kiemelte, hogy a Miniszterelnökség fontos feladata a sajtópolitika és a papírellátás megszervezése, és ezzel kapcsolatosan már megkezdődött a munka.¹¹⁰

¹⁰³ Ezzel kapcsolatban l. 52. lj.

¹⁰⁴ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 712–716. col.

¹⁰⁵ Uo. 769–770. col.

¹⁰⁶ Uo. 798. col.

¹⁰⁷ Uo. 806. col. A beszéd érdekessége, hogy egy részét magyarul, egy részét szerbül mondta el, a magyar szöveget pedig Czövek Jenő jegyző olvasta fel. Erről l.: Déslávajaink képviselője beszélt az országgyűlésen. *Szabad Nép*, 1947. november 6. 3.

¹⁰⁸ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 818. col.

¹⁰⁹ Sz. NAGY i. m. (11. lj.) 1487–1488.

¹¹⁰ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 890. col.

Ezután a demokrata néppárti Babóthy Ferenc elmondta, hogy a sajtórendeletet nem fogadják el, mert sajtószabadság-ellenesnek tekintik, ugyanis szembehelyezkedik az alaptörvénnyel és a békeszerződéssel. Mindezek mellett pártja elutasítja a cenzúrát, és azon a véleményen van, hogy a sajtószabadság egyenlő a demokráciával, mert közvélemény-formáló hatása van. Ezért is elfogadhatatlan a számukra, hogy az ellenzék nem jut napilaphoz, pedig az segíthetne a még ellenséges embereket is a népi demokráciához vezetni.

Azt is felhőborítónak tartja, hogy pártja, amely az ország második pártja, nem jut napisajtóhoz. A kormány a papírhiánnyal magyarázza ezt, de a megjelenési statisztikák más mutatnak: azt, hogy sok lap jelenik meg. Budapesten 13 politikai napilap (ebből 2 ellenzéki), 63 heti képes és szaklap, vidéken pedig 47 napilap és 86 hetilap, kizárólag a kormánypártok kiadásában.¹¹¹ Babóthy azt is sérelmezte, hogy pártja lapigényét folyamatosan elutasítják, és a papírkiutalás is nehézkes, miközben rengeteg plakát lepi el a várost, és sok olyan lap jelenik meg, amely fontos témák (újjaépítés, gazdaság) helyett csak bulvártémákkal foglalkozik. És ugyan az emberek nagy része nem ezt akarja olvasni, ennek ellenére mindig van elég papír a megjelentetésükhöz. Ezért arra kérte a jogalkotókat, hogy mindezekre legyenek figyelemmel.¹¹²

Babóthy felszólalására a Magyar Kommunista Párt részéről Kiss Károly válaszolt. Kiss szerint a papírelosztás és a korlátozás szükséges, mert rengeteg valutába kerül a papírbehozatal. Ráadásul a papírelosztó hivatal tevékenysége miatt a papírelosztásnál létezik korrupció is. A sajtóellenőrzésről az a véleménye, hogy arra szükség van, és az semmiképpen nem ellentétes a sajtószabadsággal, hiszen a kormány igenis kövesse figyelemmel azokat a sajtótermékeket, amelyekkel szemben még fenntartásai vannak a demokrácia szolgálatát illetően. Azzal egyetért, hogy ne a bulvár- vagy alvilági személyek, hanem a mindennapi hősök szerepeljenek a lapok főoldalán.¹¹³

Kisst a kisgazdapárti Barcs Sándor követte, aki a kormány sajtópolitikájáról elmondta, hogy noha a belföldi sajtóügyek a Miniszterelnökséghez kerültek, a TŰM-re szánt pénzt nem csoportosították át, és mindezek mellett még át is szervezik a Miniszterelnökség sajtóosztályát. Barcs arra is felhívta a figyelmet, hogy a tájékoztatáspolitikai nem működik anyagi ráfordítás nélkül, ugyanis nehéz befolyást gyakorolni a külföldi sajtóra, amely sok esetben hazugságokat állít a demokratikus átalakulásról. A belföldi sajtóval kapcsolatban egyetértett a két korábbi hozzászólóval. Ő is úgy érezte, hogy a magyar sajtó átalakulása lassabban zajlik, mint a társadalomé. Ráadásul a gazdasági kényszer miatt inkább a bulvárt helyezik előtérbe a felvilágosítás helyett. Barcs szerint erre oda kell figyelni, és példaként állította a többi párt elé a munkaspárti sajtót, amely már elindult a demokratikus úton, és inkább a mindennapi hősökkel foglalkozik. Barcs azt javasolta, hogy ezt kell tovább vinni.¹¹⁴

A következő felszólaló szintén a kormánypártok soraiból került ki. A szociáldemokrata Száva István elmondta, hogy a sajtószabadsághoz nem elég a jogi és a formális szabadság, ahhoz a technikai feltételeket is biztosítani kell. Márpedig ez a sajtó esetében a papír. Rámutatott,

¹¹¹ A vidéki lapok megoszlása a következő volt: FKGP: 18 napilap, 14 hetilap; SZDP: 13 napilap, 24 hetilap; MKP: 15 napilap, 43 hetilap; NPP: 1 napilap, 5 hetilap (összesen 47 napilap és 86 hetilap).

¹¹² *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 890–895. col.

¹¹³ Uo. 898–899. col.

¹¹⁴ Uo. 910–911. col.

hogy az 1947 novemberében bevezetett korlátozás alapja a papírhány volt, és akkor valóban nem volt papír, hiszen elsősorban napi szükségleti és fontos iparcikkekre kellett a valuta, ezért nem érkezett papír. De a papír is elsőrendű, mert a sajtó közvélemény-formáló szerepe nélkülözhetetlen a demokratikus átalakulás során. Egyetért azzal, hogy rengeteg a bulvártéma, de azt is figyelembe kell venni, hogy a sajtó nemcsak formálja a közvéleményt, hanem annak a tükre is: tehát leképezi azt.

Mivel a sajtó gazdasági vállalkozás is, ezért igyekszik a közvéleményt kiszolgálni. Az évtizedes, meggyökeresedett igényeket nem lehet egyik napról a másikra kiirtani, főként úgy, hogy egyes sajtótermékek eszerint specializálódnak. Ezen változtatni kell, de ez időt igényel. Magas példányszámú lapok kellenek, amelyek képesek befolyásolni a közvéleményt, az alantas témák helyett a magasabbrendűeket mutatják be, és arra szoktatják a hírfogyasztót is. Ezért a gazdasági újjáépítés után neki kell fogni a szelleminek is – az pedig a kormány felelőssége, hogy ennek megteremtse a technikai feltételeit.¹¹⁵

A vita végén Nógrádi Sándor, a Miniszterelnökség kommunista párti államtitkára reagált a hozzászólásokra. Babóthy azzal vádolta a Miniszterelnökséget, kezdte Nógrádi, hogy a papírelosztásnál nem igazságosan jár el, és hogy ma nincs sajtószabadság. A decemberi papírmegvonás és a lapterjedelem csökkentése azért kellett, hogy jusson papír tankönyvekre és iskolai füzetekre, ami szintén fontos dolog. A terjedelmi korlátozások életben maradnak, mert továbbra sem tudnak elég papírt termelni. A novemberihez képest 30%-kal csökkent a termelékenység. A megjelent lapok 45%-a hitbuzgalmi kiadvány.¹¹⁶ Ugyanakkor probléma van az ellenzéki és a hitbuzgalmi lapokkal, mert nagy részük ellenségesen viszonyul a demokratikus átalakuláshoz, és nemhogy nem segíti, hanem inkább hátráltatja a munkát.

A sajtószabadság kérdéséről szólva kijelentette, hogy sajtószabadság van azoknak, akik építik, és nem hátráltatják az átalakulást. A nyugati demokráciákhoz képest nálunk nagyobb a sajtó szabadsága, mert a papír, a sajtó nem a tőkésé, hanem a nép kezében van. Amint megoldódnak a problémák, lehetőség lesz a sajtóra is többet fordítani. A kormányzat is eltökélt abban, hogy visszaszorítsa a szenzációhajhász bulvársajtót, vagy akár meg is szüntesse azt. A sajtórendeletre igenis szükség van, ahogy később szükség lesz a sajtó további szabályozására is. Azonban mindaddig elengedhetetlen a cenzúra, amíg olyan lapok is megjelennek, amelyek nem a demokrácia megerősítését szolgálják. Ennek ellenére több esetben engedélyeztek ilyen sajtóterméket, és még be sem tiltották, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy demokráciaellenes írásokat tartalmaznak.¹¹⁷

Az április 27-i ülésnapon ismét vita kerekedett Barankovics felszólalásából. Barankovics ugyanis a kormánynak rendeletek kibocsátására adott felhatalmazásával kapcsolatban ismét felemlegette a „tipikusan reakciós” sajtórendeletet, amely ezen felhatalmazás miatt születhetett

¹¹⁵ Uo. 916–917. col.

¹¹⁶ Itt érdemes megjegyezni, hogy ezek nagy része nem rotációs papírra lett nyomva, így ez igazából nem érinti a politikai napi- és hetilapokat. Ezt a bekiabálások is szóba hozták. Mert hiába volt nagy a lapok aránya, az a papírkiutalásban elenyésző, főleg a papír eltérő fajtája miatt. Az ellenzéki képviselők joggal érezték úgy, hogy az államtitkár nem a lényegről beszél, azaz az ellenzéki sajtótermékek alacsony számáról és a papírkiutalásról.

¹¹⁷ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 932–935. col.

meg. A kormány általi sajtócenzúra továbbra is fennáll, és a kormány ezt nem mindenkire nézve egyenlő mértékben alkalmazza. A cenzúra csak a háborús időszakban fogadható el, demokráciában nem.¹¹⁸

A szociáldemokrata Horváth Zoltán felszólalásában Barankovicsnak is válaszolt. Kijelentette, hogy három év után sem változott a jelszó, hogy a „demokrácia a demokratáké”, és nekik van sajtószabadság. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nincs helye a „jóindulatú bírálatnak”. Jól mutatja ezt, hogy megjelenhetnek olyan vélemények is, mint Barankovicsé, aki a leginkább számon kéri a sajtószabadságot. Ugyanakkor vállalják, hogy korlátozzák azok személyes szabadságát, akik a demokrácia ellenségei. És azoknak valóban nincs sajtószabadság, akik azt arra használják, hogy a demokrácia ellen lépjenek fel. Horváth végül hozzátette, hogy ha ezek a hangok nem halkulnak el, „akkor fokozottabb mértékben szükségessé válik az, hogy a demokrácia az önvédelem keményebb fegyvereihez nyúljon ezekben a kérdésekben”.¹¹⁹

Pócza János párton kívüli képviselő pedig Horváth hozzászólására reflektálva kifejtette, hogy pontosabban kell megfogalmazni azt, hogy ki is a demokrácia ellensége, mert véleménye szerint az még nem reakciósság, ha valaki ellenvéleményt fogalmaz meg egyes pártokkal vagy a kormánnyal szemben. Ha ugyanis valamelyik párt kisajátítja magának a demokráciát, és a más véleményen lévőköt ellenségnek tekinti, az már diktatúra. A kritika minden esetben „az újjáépítést és haladást szolgálja”.¹²⁰

Egy nappal később ismét Barankovics szólalt fel egy, a sajtót is komolyan érintő témában. Szakasisz ugyanis mint az iparügyi miniszteri teendők ellátásával megbízott miniszterelnök-helyettes április 26-án a parlament elé terjesztette az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről szóló törvényjavaslatot. Barankovics ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a nyomdák államosítása is felveti a sajtószabadság kérdését, mert a kormány által felügyelt budapesti rotációs nyomdákban fogják ezentúl az ellenzéki sajtótermékeket nyomni. A kormánynak így lehetséges lesz nyomdai, tehát üzleti indokokra hivatkozva visszautasítani a lapok kinyomtatását.

Barankovics arra is felhívta a figyelmet, hogy ennek a javaslatnak a hátulütőjét a kormány is érezte, mert a koalíciós pártok nyomdáit továbbra is a pártok kezelésében hagyja meg. Ebben az esetben azonban az ellenzéki pártoknak is lehetőséget kellene adnia arra, hogy ne az államosított nyomdákban állítsák elő a lapokat. Barankovics reményét fejezte ki arra, hogy az egyházi nyomdák, mint a Stephanaeum vagy a debreceni református nyomda nem kerül államosítás alá. Arra azonban felhívta a képviselőtársai figyelmét, hogy ezek a nyomdák nem alkalmasak lapnyomtatásra, mert nincsenek rotációs gépeik.¹²¹

A másnapi ülésnapon a párton kívüli Pócza felszólalásában egyetértett Barankovics észrevételeivel. Véleménye szerint a nyomdavállalatokat a pártoknak kellene adni, hiszen például a Kommunista Párt nem fogja a politikailag és világnézetiellen ellentétes sajtótermékeket kinyomtatni. A nyomdák kormánypártok kezébe adása párhuzamos azzal, ahogy a papírkiutalás is tör-

¹¹⁸ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 4. köt. 42., 52–53. col.

¹¹⁹ Uo. 65. col.

¹²⁰ Uo. 68. col.

¹²¹ Uo. 117–118. col.

ténik.¹²² Ezek után Slachta, a Keresztény Női Tábor képviselője felszólalásában legalább is furcsának nevezte, hogy miközben a kormány a Szakszervezeti Tanácsnak akar sajtóvállalatot és nyomdát adni (gúnyosan úgy fogalmazott, hogy végre lesz lehetőségük nekik is megszólalniuk), addig a katolikusok 1945 óta nem tudnak egy napilapot szerezni.

Az előzetes cenzúra hónapokra megakasztja a katolikus sajtótermékek kiadását. Slachta a katolikus sajtó 1945 után helyzetéről pedig a következőt mondta:

„A keresztény sajtó a felszabadulás utáni negyedik évig nem tudott napilapot kapni. Bevezették az előzetes cenzúrát. Ha valamely keresztény vállalat vagy keresztény író egy katolikus, egy keresztény könyvet vagy tankönyvet akar megjelentetni, hónapokig tart, ameddig a cenzúrahivatal azt kiadja; ha valamit nyomtatni akar, akkor esetleg a betűszedők, a nyomdászok a saját iniciatívájukból, vagy pedig kívülről jövő óhajra nem hajlandók azt kiszedni. Ha megjelenik egy sajtótermék, esetleg elkozzozzák már a gépnél, nem engedik kijönni, vagy ha átment az előzetes cenzúrán és megkapta a terjesztési engedélyt, betiltják és így tovább.”¹²³

6. Dobi István kormányának időszaka

A kormánypártok 1948. december 10-én lemondásra szólították fel Dinnyést Nyárádi Miklós pénzügyminiszter disszidálása miatt. Az Országgyűlés még ugyanazon a napon a kisgazda Dobi Istvánt bízta meg a miniszterelnöki feladatok ellátásával. A december 14-én tartott bemutató beszédében ugyan 1945 utáni első kormányfóként nem tért ki a sajtóval kapcsolatos kérdésekre, ez nem tartotta vissza Barankovicsot attól, hogy hozzászólásában ne érintse a sajtószabadság kérdését, mégpedig az egyház és az állam viszonyából levezetve mint világnézettől független alapjogot. Véleménye szerint senki nem szenvedhet hátrányt a sajtójog alapján a keresztény világnézete miatt. Ez az alapjog független attól, hogy az állam és az egyház viszonya milyen. Barankovics hangsúlyozta, hogy a jelenlegi kormány nagyrészt materialista világnézetű, és ebben az esetben a fent vázolt gondolatok még nagyobb jelentőséggel bírnak. A 20. században a gondolat- és a véleménynyilvánítás szabadsága nem ér semmit a sajtószabadság nélkül. Jelenleg a kormány döntésén múlik, hogy ki élhet ezzel a joggal, és ki nem, hiszen a lapengedélyezés és a lapbetiltás joga is a kormány önkényes döntésén múlik, ahogy a papírkiutalás is.

Mindezek mellett a fővárosban a lapokat is csak a kormányhoz tartozó nyomdáknak lehet előállítani. Ezzel a kormánynak lehetősége van arra, hogy tisztán üzleti döntésnek álcázva ignorálja a neki nem tetsző sajtótermékek kinyomtatását. Ezek után Barankovics a katolikus sajtó nehézségeiről beszélt. Sajnálatos, hogy jelen pillanatban úgy tűnik, hogy ezek a sérelmek nem szűnnek meg.¹²⁴ A korábbiaktól eltérően azonban nem alakult ki vita a felszólalása után, ugyanis senki nem szólt hozzá az elhangzottakhoz.

¹²² Uo. 229–230. col.

¹²³ Uo. 231–232. col., idézet: 232. col.

¹²⁴ Uo. 5. köt., 25–26. col.

1949. január 18-án a kisgazda Barcs Sándor szólalt fel a költségvetés tárgyalása során. Elmondta, hogy a Miniszterelnökség Sajtóosztálya szinte teljeskörűen átvette a TŰM feladatait, ugyanakkor sokkal kevesebb pénzt kap a költségvetésből, noha igen fontos feladatot lát el a népnevelés (legyen az gazdasági, társadalmi vagy politikai) és a pártok sajtótermékeinek tájékoztatása terén. A külföldi támadások ellenére a magyar sajtópolitika demokratikus voltát támasztja alá az, hogy az ellenzéki sajtó él, és mindenféle retorzió nélkül bírálhatja a kormányt, valamint hogy szinte minden külföldi lap megvásárolható az országban. „A magyar kormány a maga sajtószervein keresztül éppen úgy, mint a demokratikus pártok a maguk sajtójában, valóban nevelésre, oktatásra, a dolgok helyes megvilágítására törekszenek a közvélemény felé” – szögezte le.¹²⁵

Ezután Kondor Imre, a Nemzeti Parasztpárt képviselője is hozzászólt a témához. Véleménye szerint a Miniszterelnökség Sajtóosztálya nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a „körúti sajtó” szennzációhajhászása, a gyilkosságok és a botrányok mindenek feletti kiemelése mára eltűnt. A magyar sajtó ma már valóban azzal foglalkozik, amivel kell: a nép nevelésével, a társadalom mindennapjaival, és teszi mindezt tárgyilagosan, tényszerűen, a sajtóosztály bőséges információi alapján.¹²⁶

A téma utolsó hozzászólója a Magyar Dolgozók Pártja országgyűlési képviselője, Losonczy Géza volt, akinek beszéde már mintegy átvezetés a Rákosi-korszakba és annak uniformizált sajtópolitikájába. Losonczy beszédében kifejtette, hogy a kormány a sajtószabadság elvi álláspontján áll, és kiemelte, hogy a sajtó a béke és a háború fegyvere is. Vannak, akik visszaélnék vele, és a háborús uszítás és az imperializmus, míg mások a béke, a nép nevelésének, oktatásának és a baráti népek együttműködésének a szolgálatába állítják azt. A sajtónak nemcsak a hírközlés a feladata, hanem a nevelés is. „A sajtó szabadsága nemcsak a hírek közlésének szabadságát, hanem a tömegek haladó szellemű nevelésének a szabadságát is jelenti. Sajtószabadság tehát ott van, ahol a hírközlés és a haladó szellemű nevelés lehetősége a sajtó útján egyaránt biztosítva van.” Losonczy ezzel kapcsolatban kijelentette, hogy ezt a magyar kormány minden demokratikus lapnak biztosítja.

Losonczy beszélt a lapok papírellátásáról is. Úgy látta, hogy ha nehezen is, de 1948-ban is sikerült a lapokat a szükséges mennyiségű papírral ellátni. A magyarországi papírgyárak ugyan nem termeltek annyi papírt, amennyi szükséges lett volna, de azt importtal kiegészítették, noha igen kevés valuta állt rendelkezésre a papírimport lebonyolítására, hiszen azt az ipar nyersanyag-ellátására fordították. Losonczy úgy vélte, hogy 1949-ben is képesek lesznek a sajtó papír-igényét kielégíteni, hiszen a hároméves terv előirányzata szerint a papírtermelés növekedni fog. Losonczy örvendetesnek találta, hogy a demokratikus sajtó az 1947-es évhez képest pozitív változáson ment keresztül. Amíg tavaly az Országgyűlésben sorozatban hangoztak el interpellációk és felszólalások a sajtó elbulvárosodásával kapcsolatban, addigra 1948-ban ez a tendencia megállni látszott. Ez köszönhető volt az 1948. márciusi sajtófogadáson Rákosi Mátyás szenzá-

¹²⁵ Uo. 305–306. col.

¹²⁶ Uo. 332–333. col.

cióhajhász sajtó ellen elmondott beszédének is,¹²⁷ ahol a tömegnevelést emelte ki mint elérendő célt. Ezután a demokratikus lapok igyekeztek véget vetni a bulvár és botrányírásoknak. Ennek eredményeképpen ilyen probléma a mostani költségvetési tárgyalásokon már fel sem merült.

Ugyancsak örvendetes, hogy a sajtó színvonala láthatóan javult a tavalyi évben, és egyre nagyobb szerepet játszott és játszik a demokratikus nevelésben is, és a bulvár helyett a valóban fontos problémákra fókuszál. Ugyanakkor azt is kiemelte, hogy a sajtó még mindig nem képes véleményt formálni és a tömegeket érthetően tájékoztatni a nagy nemzetgazdasági és politikai folyamatokról. A sajtó átalakulása ezen a téren még nem történt meg teljesen. Ahogy a politikai pártok között is egyre kevesebb a véleménykülönbség az országban jelenleg is zajló átalakulás irányában és módjában, úgy a lapok között is egyre inkább ki kell alakulnia annak az egyetértésnek, ahogy a folyamatokat értékelik.

„Ez azonban nem jelentheti azt, hogy az egész demokratikus sajtó uniformizált legyen, egy kaptafára készüljön formájában, hangjában, stílusában egyaránt. A kormány ilyen igényekkel soha nem lépett fel, és nem fog fellépni a sajtóval szemben. A különböző sajtóorgánumoknak az olvasóközönségük politikai fejlettségének, gondolkodásának és ízlésének figyelembevételével kell megmagyarázniuk, természetesen a népi demokrácia szempontjainak állandó szem előtt tartásával, a döntő belpolitikai, gazdaságpolitikai, kultúrpolitikai és külpolitikai eseményeket.”¹²⁸

Nem egészen négy hónappal később, 1949. május 15-én választást tartottak az országban. Az 1945 utáni választásokkal ellentétben már csak az 1949. február 1-jén, Rákosi elnöklete alatt megalakult Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjére lehetett szavazni. A választásra jogosultak 94,7% járult a szavazóurnákhoz, és a Népfront a szavazatok 95,6%-át kapta meg.¹²⁹ A választások egyértelmű nyertese a Magyar Dolgozók Pártja lett, amely ezzel a hatalom kizárólagos és korlátlan birtokosává vált, ez pedig rányomta a bélyegét az 1949 utáni sajtóra is. Bár a bemutatott felszólalásokból és vitákból jól látszik, hogy 1945 és 1949 között sem volt könnyű a helyzet, az 1949 utáni állapotokhoz képest legalább a szabadság illúzióját mutatta az a tény, hogy a sajtóban és a parlamentben is volt lehetőség és tér a vitára és kritika megfogalmazására. És ez az elkövetkezendő évek, évtizedek sajtóját és parlamentjét tekintve, mindenképpen megbecsülendő.

¹²⁷ Ahogy Rákosi Mátyás az 1948. március 23-án tartott sajtófogadáson mondta: „az a szenczióhajhászás, mely pártkülönbség nélkül elterjedt a sajtóban, alkalmas arra, hogy a valóban fontos kérdésekről elterelje a tömegek figyelmét.” RÁKOSI Mátyás: A magyar sajtó színvonalának emeléseért. In RÁKOSI Mátyás: *Építjük a nép országát*. Budapest, Szikra, 1949. 45–46.

¹²⁸ *Országgyűlési napló* i. m. (98. lj.) 5. köt. 333–335. col.

¹²⁹ Izsák Lajos: Az első „Népfrontos” választás Magyarországon 1949-ben. *Századok*, 2013/1., 67, 78.